

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА
ФРАНКА

Природничий факультет

Кафедра екології та географії

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ, САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА
ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

освітньої компоненти
**ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ТУРИЗМІ ТА
АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ**

для підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Галузь знань	24 Сфера обслуговування
Спеціальність	242 Туризм
Освітня програма	Туризм
Факультет	Природничий

Укладачі: доктор економічних наук,
професор *Тарасова Валентина Віталіївна*,
кандидат географічних наук, доцент
Нестерчук Інна Костянтинівна,
кандидат економічних наук, старший
викладач *Ковалевська Ірина Миколаївна*

Житомир 2022

УДК 001.891:338.48

О 75

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 22 від 27.12. 2022 р.)

Рецензенти:

Орещенко А. В., кандидат географічних наук, старший науковий співробітник лабораторії дослідження впливу кліматичних змін на водні ресурси України гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України.

Ткачук В. І., професор кафедри економіки підприємництва та туризму Поліського національного університету, доктор економічних наук.

Фостолович В. А., доцент кафедри економіки Житомирського державного університету імені Івана Франка, доктор економічних наук.

- О 75 Основи організації наукових досліджень в туризмі та академічна доброчесність : інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, самостійної роботи та індивідуальних завдань / укладачі: В. Тарасова, І. Нестерчук, І. Ковалевська. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2022. – 81 с.

Інструктивно-методичні матеріали до практичних занять, самостійної роботи та індивідуальних завдань пропонуються здобувачам вищої освіти освітньої програми «Туризм». Матеріали побудовано відповідно до діючої навчальної програми. Вони включають: зміст практичних завдань, методичні пояснення до виконання, інструментарій для проведення занять, тематичні контрольні запитання для самодіагностики; загальні рекомендації щодо організації самостійної роботи студентів та питання для розгляду на семінарських заняттях; індивідуальні завдання для самостійної роботи та рекомендації з основ методології їх виконання. Дані методичні рекомендації можуть бути використані як у навчальній, так і у контролюючій формі.

© Тарасова В. В., 2022

© Нестерчук І. К., 2022

© Ковалевська І. М., 2022

© Житомирський державний університет імені Івана Франка

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ	4
1. Критерії оцінювання здобувачів вищої освіти	5
2. Тематичний план дисципліни	6
3. Зміст практичних завдань, методичні пояснення до виконання, інструментарій для проведення занять, тематичні контрольні запитання для самодіагностики	7
4. Самостійна робота студентів: загальні рекомендації до її організації, контрольні запитання для самодіагностики	17
4.1. Завдання для самостійної підготовки	20
5. Робота над індивідуальними завданнями	38
5.1. Критерії оцінювання індивідуальних завдань	39
5.2. Основні етапи виконання наукової роботи	39
5.3. Технологія підготовки студентських науково-дослідних робіт	40
5.4. Порядок виконання, оформлення й захисту індивідуального навчально-дослідного завдання	41
5.5. Загальні вимоги до розділів науково-дослідних робіт:	42
- вимоги до вступу, зміст основної частини роботи	42
- вимоги до висновків, додатків, бібліографічного опису	43
5.6. Загальні вимоги до структурних елементів оформлення робіт:	44
- вимоги до способів скорочення слів, правил цитування	45
- вимоги до розміщення та оформлення ілюстрацій	45
- вимоги до оформлення таблиць	46
- вимоги до написання формул та рівнянь	49
5.7. Письмові науково-дослідні роботи для самостійного опрацювання і загальні вимоги до них:	50
- написання і оформлення есе	50
- підготовка і оформлення тез на конференцію	51
- підготовка і оформлення наукової доповіді (повідомлення)	52
- підготовка презентацій повідомлень(виступу) на семінарі	53
- написання і оформлення статті	54
- написання і оформлення реферату	57
6. Модульна контрольна робота	61
7. Питання до заліку у з курсу ООНД	66
8. Список рекомендованої літератури	70
9. Додатки	75-82

ВСТУП

Мета інструктивно-методичних матеріалів – ознайомити здобувачів освіти з методологією наукових досліджень, сформуванню вміння застосовувати її у практичній діяльності; організувати дослідницьку діяльність у туристичній сфері. Завдання студентів при вивченні даної освітньої компоненти – оволодіти основними елементами методики наукових досліджень, навичками їх оптимальної організації.

Володіння методологією, методикою наукової роботи, навичками її оптимальної організації є обов'язковою складовою професіоналізму дослідника. У зв'язку із зростанням вимог до професійної підготовки молодих спеціалістів, особлива увага приділяється формуванню навичок дослідження і творчої роботи у бакалаврів, спеціалістів, магістрів. Виконання завдань, що поставлені суспільством перед науковими й науково-виробничими установами, можливо тільки шляхом озброєння молодих фахівців новітніми знаннями в галузі наукових досліджень.

Навички та уміння, яких повинні набути студенти:

- засвоїти методологію та методику наукових досліджень;
- бути здатним здійснювати пошук, накопичення та обробку наукової інформації;
- уміти формулювати мету, завдання та теоретичні засади дослідження;
- навчитися планувати та здійснювати експериментальні дослідження, відпрацьовувати їх результати;
- уміти формулювати й обґрунтовувати висновки наукового дослідження;
- бути здатним складати звіти, доповіді, писати статті, що відображають результати наукових досліджень;
- уміти планувати й здійснювати роботу над науковим кваліфікаційним дослідженням.

Методичні вказівки до самостійної роботи розроблені відповідно до програми і робочої програми дисципліни «Основи організації наукових досліджень в туризмі та академічна доброчесність».

Вивчення дисципліни передбачає засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час у формі самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи, формування практичних навичок роботи студентів із спеціальною літературою.

Згідно з навчальним планом дисципліни на самостійну роботу студентів денної форми навчання відведено 70 години. Раціональна організація самостійної роботи вимагає від студента вмілого розподілу свого часу між аудиторною і поза аудиторною роботою.

Виконання завдань із самостійної та індивідуальної роботи є обов'язковим для кожного студента. Фінальною формою самостійної роботи є підготовка до проміжного контролю зі змістових модулів. Вона базується на систематичному вивченні лекційного матеріалу, питань, розглянутих на індивідуальних заняттях досліджених самостійно й вмінні логічно викладати їх сутність.

1. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінювання здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до «Положення про критерії та порядок оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка згідно з Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою» https://zu.edu.ua/offic/ocinjuvannya_zvo.pdf (табл. 1.1).

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень

Рейтинг студента (сума балів)				
Поточний контроль		Модульний контроль		Підсумковий контроль 20 балів
Практична робота 20 балів	Індивідуальні завдання 20 балів	Модуль 1 25 балів	Модуль 2 15 балів	

До 60 балів – «незадовільно»
60-74 – «задовільно»
75-89 – «добре»
90-100 – «відмінно»

Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за всіма видами навчальних робіт проводиться за поточним, модульним та підсумковим контролем.

Бальна оцінка за видами виконаних робіт студентів наведена в табл. 1.2.

1.2. Бальна оцінка за видами аудиторних робіт студентів

№ практичного заняття:	Виконання практичного завдання, 10 балів	Відповідь на теоретичні питання, 5 балів	Участь в обговоренні, 5 балів	Сумарна кількість, 20 балів
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6.				
7.				
8.				
9.				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
Сума				

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

При вивченні дисципліни студент повинен ознайомитися з програмою навчальної дисципліни, її структурою, формами й методами навчання, видами й методами контролю знань.

Характеристика навчальної дисципліни наведена в табл. 2.1.

2.1. Характеристика навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень в сфері туризму та академічна доброчесність»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 4	Обов'язкова	Рік підготовки	
		1-й	1-й
		Семестри	
		2-й	2-й
Загальна кількість годин - 120	Галузь знань 24 Сфера обслуговування 242 Туризм	Лекції:	
Змістових модулів - 3		20 год.	-
		Практичні, семінарські:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних - 4 самостійної роботи студента - 3	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	30 год.	-
		Самостійна робота:	
		70 год.	-
		Індивідуальне завдання:	
Індивідуальне завдання: РГР для денної форми навчання; контрольна робота для заочної форми навчання		-	-
		Вид контролю	
		Залік	Залік

Тематичний план дисципліни «Основи наукових досліджень» складається з двох змістових модулів, кожен з яких об'єднує в собі відносно окремий самостійний блок дисципліни, що логічно пов'язує кілька укрупнених навчальних елементів дисципліни.

Навчальний процес здійснюється в таких формах: лекційні, практичні заняття, індивідуальна і самостійна робота студента.

Тематичний план дисципліни наведений в табл. 2.2.

2.2. Тематичний план дисципліни

№ п/п	Назва змістових модулів та тем
Змістовий модуль 1. Методологічні засади наукового дослідження	
1.	Сутність науки та основні поняття
2.	Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності
3.	Інформаційне забезпечення наукових досліджень
4.	Основи методології науково-дослідної діяльності
5.	Академічна доброчесність у навчальному процесі
6.	Плагіат як форма академічної недоброчесності
Змістовий модуль 2. Організація і технології наукових досліджень	
7.	Технологія науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ
8.	Організація навчально-дослідної роботи студентів
9.	Методологія НДРС: написання, оформлення, захист
10.	Оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень студентів

3. ЗМІСТ ПРАКТИЧНИХ ЗАВДАНЬ, МЕТОДИЧНІ ПОЯСНЕННЯ ДО ВИКОНАННЯ, ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ, ТЕМАТИЧНІ КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОДІАГНОСТИКИ

За кожною з тем, включених до курсу навчальної дисципліни, проводиться практичне заняття з метою закріплення студентом теоретичних знань, одержаних на лекційних заняттях чи в результаті самостійного вивчення необхідного матеріалу, а також в ході виконання науково-дослідної роботи, і одержання практичних навиків.

На кожному занятті проводиться попередній контролю знань, вмінь і навичок студентів, постановка загальної проблеми викладачем та її обговорення за участю студентів, розв'язування завдань з їх обговоренням, розв'язування контрольних завдань, тестовий контроль, їх перевірка і оцінювання. Зміст практичних завдань включає інструментарій для проведення занять, методичні пояснення до виконання, тематичні контрольні запитання для самодіагностики.

Під час проведення практичних занять організовується дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують реферати чи доповіді, а також обговорюються проблемні питання, на які мають бути знайдені відповіді в результаті дискусії.

На практичних заняттях у студентів мають сформуватися вміння і навички розробки, організації та проведення наукових досліджень, а також виконання деяких видів економічної роботи, пов'язаної з діяльністю турпідприємств.

У ході проведення практичного заняття студенти самостійно або у групах (як малих, так і великих) вирішують запропоновані завдання різного рівня складності, виробничі ситуації чи ділові ігри. З метою виявлення рівня засвоєння матеріалу викладачем проводиться перевірка і обговорення роботи, яку виконували студенти, а також підведення підсумків з одержанням студентами відповідної оцінки залежно від результатів виконаної роботи.

Слід зазначити, що проведення практичних занять вимагає наявності попередньо підготовленого матеріалу (тести, різні завдання тощо).

За кожне практичне заняття фіксуються оцінки, що враховуються при виставленні поточної модульної оцінки з даної навчальної дисципліни.

Інструментарій для проведення практичних занять

Комп'ютерна техніка наповнена інформацією з дисципліни:

– *теоретична база* – підручник навчальної дисципліни «Основи організації наукових досліджень в туризmozнавстві»;

– *інформаційна база* – нормативно-правові основи наукових досліджень в туризmozнавстві:

- Закон України «Про туризм» від 15.01.2015 р. №124–VIII;
- ДСТУ 3008-2015. Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення, ДСТУ 3017:2015. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять; ДСТУ 3582:2013. Бібліографічний

опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила.

- національні стандарти України з туризму: ДСТУ ISO 13009:2016, ДСТУ ISO 13687:2016, ДСТУ ISO 13810:2016, ДСТУ ISO/TS 13811:2016, ДСТУ ISO 14785:2016, ДСТУ ISO 17680:2016, ДСТУ ISO 18065:2016 ДСТУ ISO 21101:2016, ДСТУ ISO/TR 21102:2016, ДСТУ ISO 21103:2016, тощо;
- інтернет-ресурси.

Зміст практичних занять (табл. 3.1)

3.1. Теми та зміст практичних занять

№ з/п	Тема	Назва теми	Кількість годин
			денна форма
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади науково-дослідної діяльності			
1	T1	Теоретичні засади науки та ключові поняття	2
2	T2	Ключові поняття наукових досліджень.	2
3	T3	Джерела інформації та їх використання у науково-дослідній роботі.	2
4	T3	Розгляд змісту стандартів: ДСТУ 3017:2015, ДСТУ 3008-2015, ДСТУ 3582:2013.	2
5	T4	Статистична методологія адекватного відображення явищ і процесів в туризмі.	2
6	T4	Методи оцінювання взаємозв'язків та прогнозування у туризмі.	2
7	T5	Академічна доброчесність у навчальному процесі.	2
8	T6	Плагіат і студентські наукові праці.	2
Змістовий модуль 2. Організація і технології наукових досліджень			
9	T7	Технологія наукового дослідження та методика його здійснення.	2
10	T7	Форми наукова діяльність студентів у вищій школі: основні елементи, напрями, завдання.	2
11	T8	Форми організації навчально-дослідної роботи студентів.	2
12	T8	Підготовка і оформлення тез на конференцію, наукової доповіді, презентації.	2
13	T9	Методика підготовки та оформлення реферату, написання і оформлення статті, рецензії.	2
14	T9	Методологія написання, оформлення, захист курсової та магістерської роботи.	2
15	T10	Правила підготовки та оформлення публікацій до видання.	2
Разом			30

У ході вивчення матеріалу дисципліни студенти мають набути такі *фахові компетентності*:

– *здатність* оперувати базовими поняттями і категоріями наукової методології туризму, інформаційного забезпечення наукових досліджень, знати види і джерела інформації, техніку роботи зі спеціальною літературою;

спроможність застосовувати сучасні філософські концепції методології науки у процесі наукового пізнання явищ і процесів туристичної діяльності, використовувати в науково-дослідній роботі методи і правила процесу збору інформації;

вміти проводити оцінку достовірності зібраної інформації, наочно відображувати статистичні показники у таблицях і діаграмах та знати правила їх побудови й оформлення.

Підготовка до практичних занять. Відповідно до навчального плану з кожної теми курсу проводяться практичні заняття. Щороку викладачі уточнюють тематичний план проведення семінарських і практичних занять і ознайомлюють з ним студентів на першому занятті. Підготовка до практичних занять розпочинається з опрацювання лекційного матеріалу. Студент повинен самостійно ознайомитися з відповідним розділом робочої програми, *підготувати відповіді на контрольні запитання*, які подані в програмі у певній послідовності згідно з логікою засвоєння навчального матеріалу.

Практичні заняття збагачують і закріплюють теоретичні знання студентів, розвиваючи їх творчу активність, допомагають у набутті практичних навичок роботи за предметом навчальної дисципліни. У процесі підготовки до практичних занять самостійна робота студентів є обов'язковою частиною навчальної роботи, без якої успішне і якісне засвоєння навчального матеріалу неможливе. Це свідчить про необхідність керування самостійною роботою студентів з боку викладача завдяки проведенню цілеспрямованих організаційних і контрольних заходів.

Викладач у вступній лекції рекомендує студентам основну і додаткову літературу, а також методичні рекомендації до самостійної роботи та до організації практичних занять з дисципліни. У методичних вказівках з кожної теми наведено перелік питань для теоретичної підготовки до заняття.

У разі, коли студент не може самостійно розібратися в якомусь питанні, він може отримати консультацію у викладача (згідно з графіком проведення консультацій викладачами кафедри). Добре організовані консультації дозволяють спрямувати самостійну роботу в потрібному напрямі, зробити раціональною і підвищити її ефективність.

Основними питаннями для самостійного опрацювання за змістовими модулями й темами і контрольні запитання для самодіагностики надано далі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ НАУКИ ТА КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ

Тема 1. Сутність науки та основні поняття

Практичне заняття 1 Теоретичні засади науки та ключові поняття

Перелік основних завдань:

1. Розглянути сутність науки її мету завдання, основні поняття.
2. Назвати ціль, ознаки, характерні риси та функції науки.
3. Процес пізнання, основні елементи, складові та форми наукового знання.

Питання для дискусії:

1. Форми системи знань, принципи, постулати, правила, аксіоми.
2. Визначення поняттям: “теорія”, “наукова ідея”, “принцип”, “категорія”, “методологія”, “гіпотеза”, “експеримент”.

3. Поняття наукової концепції, принципів, положення, фактів.
4. Основні вимоги до гіпотези. Які стадії проходить процес розвитку гіпотези?

Література: основна [10, 11, 18, 19, 24, 25]; додаткова [57-58, 63, 65].

Тема 2. Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності

Практичне заняття 2. Ключові поняття наукових досліджень

Перелік основних завдань:

1. Поняття про наукові дослідження.
2. Етапи наукового дослідження.
3. Категоріальний апарат наукового дослідження.

Питання для дискусії:

1. Формулювання теми дослідження.
2. Поняття «Предмет» і «Об'єкт» дослідження.
3. Суб'єкти наукової діяльності. Великі вчені.
4. Основні принципи, етапи та складові елементи наукової діяльності.
5. За якими ознаками класифікуються наукові дослідження?

Література: основна [10-19, 25]; додаткова [27, 28, 30, 36, 46, 50-51, 63, 65].

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Практичне заняття 3. Джерела інформації та їх використання у науково-дослідній роботі

Перелік основних завдань:

1. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні досліджень
2. Основні ознаки наукової інформації.
3. Нормативно-правові основи та інформаційна база наукової діяльності

Питання для дискусії:

- Наукова інформація: поняття, види, ознаки та її роль у проведенні наукових досліджень.
- Інформаційні джерела наукових досліджень, види інформації і процес її збору.
- Які етапи накопичення наукової інформації?
- Загальна схема збору та аналізу наукової інформації.
- Визначення яких основних термінів дається у ст. 1 Закону «Про інформацію».

Література: основна [[10-11, 13-19, 25]; додаткова [36-41, 46-47, 57-58, 62-63].

Практичне заняття 4. Розгляд змісту стандартів: ДСТУ 3017:2015, ДСТУ 3008-2015, ДСТУ 3582:2013.

Перелік основних завдань:

1. Розглянути зміст стандарту ДСТУ 3017:2015.*
2. Розглянути зміст стандарту ДСТУ 3008-2015.
3. Розглянути зміст стандарту ДСТУ 3582:2013.

Питання для дискусії:

1. Яку інформацію бібліографічного опису характеризує ДСТУ 8302:2015 ?
2. Документ, що містить загальні положення та правила складання бібліографічне посилання.
3. Види бібліографічних посилань та правила їхнього складання.
4. Особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс.
5. Особливості складання бібліографічного списку використаної літератури.

Література: основна [10-11, 13-19, 25]; додаткова [36-41, 46-47, 57-58, 62-63].

Тема 4. Основи методології науково-дослідної діяльності

Практичне заняття 5. Статистична методологія адекватного відображення явищ і процесів в туризмі

Перелік основних завдань:

Завдання 1

1. За даними табл. 1 визначити підсумки даних по строках.
2. Визначити середні багаторічні показники.
3. Побудувати зведену таблицю за середніми багаторічними даними.
4. За даними таблиці п.3 побудувати структурні кругові діаграми по кількості закладів, кількості місць і по кількості оздоровлених.
5. Проаналізувати отримані результати і зробити висновки.

3.2. Санаторно-курортні і оздоровчі заклади

Показники	Кількість закладів	Кількість місць (ліжок), тис.	Кількість оздоровлених, тис. осіб
Санаторії			
у тому числі дитячі			
Пансіонати з лікуванням			
Санаторії-профілакторії			
Будинки і пансіонати відпочинку			
Бази та інші заклади відпочинку			
Заклади 1-2 денного перебування			
Кількість закладів			

* Зміст стандартів див. додатки Б і В.

Завдання 2

1. За даними табл. 2 (дод. А) визначити підсумки даних по строках.
2. Визначити середні багаторічні показники.
3. Побудувати таблицю за середніми багаторічними даними закладів оздоровлення.
4. За даними таблиці п.3 побудувати структурну кругову діаграму.
5. Проаналізувати та зробити висновки.

Питання для дискусії:

1. Методологія та методи наукових досліджень: основні поняття.
2. Методи у науковому пізнанні: філософські, теоретичні та емпіричні.
3. Загальнонаукові методи та прийоми дослідження.
4. Що являє собою середня величина і у чому полягає її властивість?
5. Які основні завдання вирішуються за допомогою методу групування?
6. Як розрахувати індекси сезонності й здійснити екстраполяцію з урахуванням сезонної складової?
7. Основні проблеми, які вирішує дослідник при вивченні кореляційних залежностей. Провести оцінювання взаємозв'язків за даними додатку 1.
8. Багатовимірне ранжування. Побудова інтегральних оцінок.

Література: основна [10, 12-22]; додаткова [30-36, 59-61].

Практичне заняття 6. Методи прогнозування у туризмі

Перелік основних завдань:

Завдання 3

1. За даними табл. 3 (дод. А) визначити ТОП-10 регіонів по видам туризму.
  - 1.1. Побудувати робочі проміжні таблиці по видам туризму;
  - 1.2. Впорядкувати за убутанням данні по видам туризму.
2. Побудувати структурні кругові діаграми по видам туризму.
3. Проаналізувати отримані результати і зробити висновки.

Завдання 4

1. За даними табл. 4 (дод. А) визначити ТОП-10 країн за метою поїздки.
  - 1.1. Побудувати робочі проміжні таблиці за метою поїздки;
  - 1.2. Впорядкувати за убутанням данні за метою поїздки.
2. Побудувати структурні кругові діаграми ТОП-10 країн за метою поїздки.
3. Проаналізувати отримані результати і зробити висновки.

Питання для дискусії:

1. Статистичні таблиці: поняття, методика побудови, правила оформлення.
2. Охарактеризувати роль графічного зображення часових рядів.
3. Визначити поняття «тенденція розвитку».
4. Виявити основну тенденцію розвитку за допомогою побудови різних трендових моделей.
5. З якою метою аналізують дані рядів динаміки?
6. Переваги та роль аналітичного вирівнювання рівнів часового ряду.
7. Сутність трендових моделей, метода екстраполяції.
8. Методика вибору найбільш апроксимованої моделі до реальних процесів.

Література: основна [10, 12-22]; додаткова [30-36, 59-61].

Тема 5. Академічна доброчесність у навчальному процесі

Практичне заняття 7. Академічна доброчесність у навчальному процесі

Перелік основних завдань:

1. Етичні норми у навчанні : чесність і доброчесність.
2. Академічна доброчесність: сутність, значення, етичні принципи
3. Основні поняття та складові академічної доброчесності у ВНЗ
4. Основні види порушень академічної доброчесності: плагіат, списування, фальсифікація.

Питання для дискусії:

1. Ключові чесноти в освіті. Кодекс честі у навчанні.
2. Основні характеристики академічної доброчесності.
3. Чому академічна доброчесність має значення ?
4. Як здійснюється дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти?
5. Етичні принципи академічної доброчесності.

Література: основна [10, 15, 23]; додаткова [25, 26, 29, 37, 42, 44, 49, 52, 53].

Тема 6. Плагіат як форма академічної недоброчесності

Практичне заняття 8. Плагіат і студентські наукові праці

Перелік основних завдань:

1. Плагіат у навчальному процесі
2. Види і типи плагіату
3. Виключення, які не є плагіатом
4. Цитування, оформлення посилань і списку використаних джерел.

Питання для дискусії:

16. Поняття Академічної чесності і академічної нечесності.
17. Що є формою академічної нечесності ? Сутність плагіату.
18. Види і типи плагіату. Віруси академічного плагіату.
19. Назвати практичні поради щодо запобігання плагіату.
20. Яку інформацію бібліографічного опису характеризує ДСТУ 8302:2015?

Література: основна [10, 15, 23]; додаткова [25, 26, 29, 37, 42, 44, 49, 52, 53].

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ НАУКОВОГО ЗНАННЯ І ТВОРЧОСТІ

Тема 7. Технологія науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ

Практичне заняття 9. Технологія наукового дослідження та методика його здійснення

Перелік основних завдань:

1. Навчальний процес і науково-дослідна робота студентів
2. Основні напрями наукового дослідження студентів
3. Технологія наукового дослідження та методика його здійснення

Питання для дискусії:

1. Науково-дослідна робота студентів: поняття, головна мета, завдання і основні напрями.
2. Як називають науково-дослідницькі роботи студентів у межах навчального процесу та поза навчальним процесом?
3. Що таке об'єкт, предмет та фактори наукового дослідження?
4. Яких правил доцільно дотримуватись у НДРС ?
5. Які види навчально-дослідних робіт охоплює НавДРС ?

Література: основна [10, 13, 16, 18-19, 25]; додаткова [27-30, 37-39, 44-47, 51].

Практичне заняття 10. Форми наукова діяльність студентів у вищій школі: основні елементи, напрями, завдання

Перелік основних завдань:

1. Форми організації НДРС: основні елементи, напрями, завдання.
2. Завдання, що виконуються в межах НавДРС
3. Завдання, що виконуються в межах НДРС.

Питання для дискусії:

1. Які завдання покладено на вузівську науку.
2. Лекція – основне джерело теоретичних знань, її мета і завдання.
3. Важливим завдання студента на лекції є слухання: психологічне налаштування, концентрація уваги, осмислювання, конспектування, доопрацювання лекції.
4. Конспектування як процес розумової переробки тексту.
5. Недоліки студентських конспектів: стенографічний запис, складання тільки плану, запис окремих фрагментів.

Література: основна [10, 13, 16, 18-19, 25]; додаткова [27-30, 37-39, 44-47, 51].

Тема.8. Організація навчально-дослідної роботи студентів

Практичне заняття 11. Форми організації навчально-дослідної роботи студентів

Перелік основних завдань:

1. Форми організації навчально-дослідної роботи студентів
2. Види письмових навчально-дослідних робіт: загальні вимоги, основні критерії та етапи виконання
3. Написання і оформлення різних видів навчально-дослідних робіт:

Питання для дискусії:

1. Основні критерії і етапи виконання навчально-дослідних робіт.
2. Підготовка індивідуального завдання як форми організації навчального процесу.
3. Які розділи повинні містити індивідуальні завдання? Обсяг тексту.
4. Що розкриває вступ, анотація, основна частина, висновки, додатки індивідуального завдання?
5. Оформлення формул, ілюстрацій, додатків та списку використаної літератури.

Література: основна [10, 13-14, 16-17]; додаткова [36-41, 46-47, 51, 63].

Практичне заняття 12. Підготовка і оформлення тез на конференцію, наукової доповіді та презентації

Перелік основних завдань:

1. Підготовка тез на конференцію.
2. Підготовка наукової доповіді.
3. Підготовка презентації.

Питання для дискусії:

1. Тези на конференцію: сутність, значення, завдання.
2. Оформлення тез: правила підготовки, бібліографічні посилання, обсяг.
3. Оформлення наукової доповіді: правила підготовки.
4. Оформлення презентації: сутність, значення, завдання.
5. Загальні вимоги до презентацій.

Література: основна [10, 13-14, 16-17]; додаткова [36-41, 46-47, 51, 63].

Тема 9. Методологія НДРС: написання, оформлення, захист

Практичне заняття 13. Методика підготовки та оформлення реферату, написання і оформлення статті, рецензії

Перелік основних завдань:

1. Реферат як форма навчальної й науково-дослідної роботи.
2. Написання реферату: порядок подання окремих видів текстового матеріалу, таблиць, формул та ілюстрацій.
3. Написання статті: повна назва роботи, формулювання цілей (постановка завдання), бібліографічні посилання.

Питання для дискусії:

1. Загальні положення і характеристика навчально-дослідних робіт студентів (НавДРС).
2. Елементи навчально-дослідних робіт: конспектування, підбір джерел, уточнення та зміст теми.
3. Загальні вимоги до оформлення рефератів: структура реферату, зміст висновків і рекомендацій, розташування додатків, обсяг реферату.
4. Загальні вимоги до структури статті: зміст її структурних складових.
5. Написання і оформлення рецензії.

Література: основна [10, 13-19, 25]; [27, 30-41, 43-48, 54, 57-58, 63, 65].

Практичне заняття 14. Методологія написання, оформлення, захист курсової і магістерської роботи

Перелік основних завдань:

1. *Магістр* як освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця, що здобув поглиблені уміння і знання інноваційного характеру та має певний досвід їх застосування у певній галузі.
2. Підготовка та послідовність виконання курсових робіт.
3. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження: її сутність, структура та обсяг.

Питання для дискусії:

1. Магістерська освітньо-професійна підготовка: дві приблизно однакові за обсягом складові – освітня і науково-дослідна.
2. Оформлення курсової роботи: складання списку використаної літератури і джерел, оформлення додатків та ілюстративного матеріалу.
3. Основні вимоги, що висуваються до формулювань заголовків (назв) розділів і підрозділів курсової роботи.
4. Магістерська робота як продовження і розвиток курсових і бакалаврських робіт.
5. Загальні засади щодо вимог підготовки магістерських робіт: етапи підготовки і захисту

Література: основна [10, 13-19, 25]; додаткова [27, 30-41, 43-48, 54, 57-58, 63].

Тема 10. Оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень студентів

Практичне заняття 15. Правила підготовки та оформлення публікацій до видання

Перелік основних завдань:

1. Наукові видання як основні джерела наукової інформації.
2. Види викладу та характеристика науково-дослідної продукції.
3. Правила підготовки та оформлення публікацій до видання. Апробація, оприлюднення та впровадження результатів досліджень

Питання для дискусії:

1. Види наукових видань: науково-дослідні та джерелознавчі.
2. Види публікацій, що належать до науково-дослідних та джерелознавчі видань.
3. Види публікацій, що належать до довідкових та інформаційних видань.
4. Головна функція публікацій - оприлюднення результатів наукової роботи.
5. Чого потрібно уникати при підготовці наукової публікації, доповіді, виступу?

Література: основна [10, 13-19, 25]; додаткова [27, 30-41, 43-48, 54, 57-58, 63].

4. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ: ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ЇЇ ОРГАНІЗАЦІЇ, КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОДІАГНОСТИКИ

Для оволодіння матеріалом дисципліни «Основи організації наукових досліджень в туризмі та академічна доброчесність» потрібно значну увагу приділяти самостійній роботі. Самостійна робота студента є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових аудиторних занять.

Самостійна робота студента – це активна, цілеспрямована, відносно самостійна його діяльність (індивідуальна чи колективна) та форма організації навчального процесу, яка включає заплановану навчальну і наукову роботу студента, що виконується ним у поза аудиторний час під методичним керівництвом викладача

Головною метою самостійної роботи студентів є:

- активізація систематичної роботи студентів;
- індивідуалізація навчання (самостійне вивчення та засвоєння нового матеріалу);
- закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань;
- формування умінь і навичок роботи з літературою та виконання практичних завдань;
- розвиток здатності самостійно організовувати, планувати діяльність, систематизувати інформацію;
- підвищення якості засвоєння матеріалу навчальної дисципліни.

Завдання самостійної роботи студентів – засвоєння певних знань, умінь, навичок, закріплення та систематизація здобутих знань, їх застосування при виконанні практичних завдань та творчих робіт.

Зміст самостійної роботи студента з дисципліни визначається навчальною програмою дисципліни, методичними матеріалами, завданнями викладача.

Самостійна робота студентів над навчальною дисципліною включає такі форми:

- опрацювання і вивчення лекційного матеріалу
- підготовка до семінарських (практичних) занять;
- підготовка до виконання модульних завдань;
- пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою;
- аналітичний (критичний) огляд наукових публікацій;
- написання рефератів з тем, що не розглядалися на лекційних заняттях;
- виконання індивідуального навчально-дослідного завдання;
- обговорення рефератів та ІЗ на практичних та семінарських заняттях;
- підготовка тез та доповідей на студентські та інші наукові конференції;
- підготовка статей для публікації в ЗМІ.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення навчальної дисципліни підручниками, навчальними та методичними посібниками, методичними

матеріалами для самостійної роботи студентів, конспектом лекцій, періодичними виданнями тощо.

Всі завдання самостійної роботи студентів поділяються на обов'язкові та вибіркові, виконуються у встановлені терміни, з відповідною максимальною оцінкою та передбачають певні форми звітності щодо їх виконання. Обов'язкові завдання виконуються кожним без винятку студентом у процесі вивчення дисципліни, вибіркові завдання є альтернативними.

До самостійної роботи студентів належить і виконання тестових завдань, зокрема, студентами заочної форми навчання. У цілому самостійна робота з навчальної дисципліни спрямовується на закріплення набутих знань, основних понять, термінів, хронологію подій.

Самостійна робота в бібліотеках, та Інтернеті дає можливість знайомства з монографіями, документами, альтернативними точками зору різних авторів на конкретні проблеми. Крім того, вона виховує у студентів самодисципліну, почуття відповідальності, вміння орієнтуватися в розмаїтті думок і підходів, творчо осмислювати одержані знання.

У процесі наукового пошуку дослідник здійснює ділове спілкування, котре може мати інформаційний або дискусійний характер, тому він повинен бути компетентним, тактовним, володіти прийомами безпосередніх та опосередкованих контактів, прагнути оперативно й ефективно вирішити чи обговорити питання. Попередня підготовка передбачає визначення мети, теми, терміну, основних запитань, даних тощо.

Важливе значення має також техніка спілкування, тобто ті правила і прийоми, які використовуються для ділових контактів, зокрема:

- *визначеність*, тобто чітке обмеження предмета спілкування (обговорення), його мети, формулювання питань, можливих варіантів вирішення;
- *обґрунтованість*, тобто максимальна аргументованість своєї точки зору, визначення системи доказів, логічність викладення власної позиції;
- *послідовність* у відстоюванні власної точки зору, поглядів, думок, несуперечність тверджень, доказів, готовність до зміни своєї позиції лише за наявності вагомих аргументів опонента.

При веденні діалогу слід уважно вислуховувати співрозмовника, ставитися до нього неупереджено, делікатно, з повагою. Основні моменти такого спілкування доцільно занотовувати, щоби пізніше проаналізувати точку зору співрозмовника, його аргументи.

Основні особистісні якості дослідника. Будь-яке наукове дослідження передбачає максимальне використання комплексу індивідуальних якостей дослідника, певних прийомів і способів дослідницької праці. Для ефективної наукової творчості дослідник повинен мати певні особистісні якості (табл. 4.1).

Безумовно, важко знайти людину, котра мала би ці риси в повному обсязі, але потрібно прагнути їх розвивати та виховувати.

Кожний дослідник повинен, враховуючи свої індивідуальні особливості, розробити власні прийоми «входження» в роботу, встановити її ритм і тривалість.

4.1. Основні особистісні якості дослідника

Творчі та ділові якості	Основні характеристики
Професійна підготовка	Наявність спеціальних знань, що відповідають специфіці наукової діяльності і обраному предмету дослідження, загальна ерудиція, наявність знань у суміжних галузях науки. Основні елементи: високий рівень базової освіти, володіння комп'ютером і сучасними інформаційними технологіями, науковою рідною мовою, знання іноземної мови тощо.
Допитливість	Внутрішнє прагнення до збагнення істини, увага до невідомого і незрозумілого, високий інтерес до нових знань, зокрема до навчальної та наукової літератури.
Спостережливість	Здатність до цілеспрямованого виявлення об'єктивних властивостей, зв'язків і відношень досліджуваних об'єктів.
Ініціативність	Внутрішнє прагнення до вдосконалення форм діяльності, опанування новими методами, способами та прийомами дослідження, здатність до самостійного прийняття рішень.
Почуття новизни	Вміння по-новому підходити до предмета дослідження, критичне ставлення до наявних точок зору, нетерпимість до догматизму, творчий підхід у роботі, активна підтримка всього нового та прогресивного.
Зацікавленість у результатах дослідження	Наявність внутрішньої потреби (мотивів, ідей), що спонукають до дослідження, ставлення до наукової праці як до важливої, привабливої.
Пунктуальність,	Якісне, своєчасне та ретельне виконання планів і графіків дослідження, дотримання власних зобов'язань.
Відповідальність і надійність	Здатність виконувати свої обов'язки, нести відповідальність за наукові дослідження, свої дії, вчинки та слова.
Організаторські здібності	Здатність до планування, упорядкування, узгодження, вдосконалення як власної діяльності, так і діяльності інших людей, з метою досягнення поставленої мети та виконання завдань дослідження. Уміння раціонально й ефективно організовувати свою наукову працю.
Комунікабельність	Уміння налагоджувати контакти з різними людьми у процесі наукових досліджень.
Доброзичливість	Повага до інших людей і їх точок зору, людяність, прагнення допомогти у вирішенні певних проблем, співчуття.
Здорове честолюбство	Прагнення до визнання власних досягнень і поваги з боку колег і науковців, до просування по службі та кар'єрного росту.

4.1. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

4.2. Зміст самостійної роботи

№ з/п	Тема	Назва теми	Кількість годин
			денна форма
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади науково-дослідної діяльності			
1	T1	Сутність науки та основні поняття.	6
2	T2	Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності.	6
3	T3	Інформаційне забезпечення наукових досліджень.	6
4	T4	Основи методології науково-дослідної діяльності.	6
5	T5	Академічна доброчесність у навчальному процесі.	5
6	T6	Плагіат як форма академічної недоброчесності.	5
Змістовий модуль 2. Організація і технології наукових досліджень			
7	T7	Технологія науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ.	10
8	T8	Організація навчально-дослідної роботи студентів.	10
9	T9	Методологія НДРС: написання, оформлення, захист.	10
10	T10	Оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень студентів.	6
Разом:			70

Питання для самостійного опрацювання

МОДУЛЬ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1 Сутність науки та основні поняття

Питання для дискусії на семінарі:

1. Наука – це (продовжити фразу).
2. Наука як багатоаспектний феномен.
3. Сутність, мета та завдання науки.
4. Основні поняття науки.
5. Кінцевий результат науки, її основні продукти.
6. Елементи наукової обґрунтованості науки.

Література: основна [10, 11, 18, 19, 24, 25]; додаткова [57-58, 63, 65].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Опрацюйте представлені нижче електронні джерела та напишіть есе-роздум на тему: «Що таке наука та які найбільш важливі її характеристики потрібні у туризмі»:

- 1). <http://my.science.ua/shho-take-nauka-i-navishho-vona-potribna-1-seriya-shho/>
- 2). <http://my.science.ua/shho-take-nauka-i-navishho-vona-potribna-2-seriya-navishho/>.

2. Підготувати Есе з теми: «Ціль, ознаки, характерні риси та функції науки».
3. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про складові та елементи науки. Критерій Поппера.
4. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукова теорія, наукові закони і наукові факти».
5. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
6. Підготувати реферат за темою: «Процес пізнання, основні елементи, складові та форми наукового знання».

Основні поняття науки

❖ Наукова ідея	❖ Поняття
❖ Гіпотеза	❖ Науковий факт
❖ Закон	❖ Наукова діяльність
❖ Судження	❖ Наукове дослідження
❖ Умовивід	
❖ Наукова теорія	
❖ Наукова концепція	

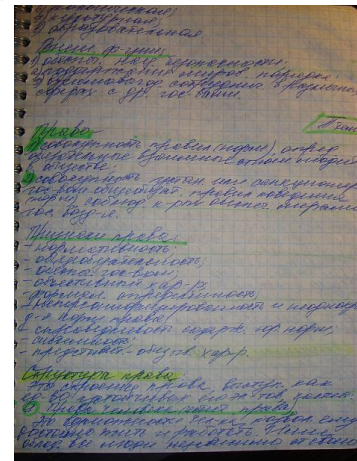

Рекомендації до опрацювання лекційного матеріалу.

У системі різних форм навчально-виховної роботи особливе місце належить лекції, де викладач надає студенту основну інформацію, навчає розмірковувати, аналізувати, допомагає опанувати ключові знання, а також спрямовує самостійну роботу студента.

Перший етап самостійної роботи починається з процесу слухання і записування лекції. Конспектування це процес розумової переробки тексту.

Конспект (від латинського “conspectus”, що означає “огляд”, “виклад”) – короткий, систематизований, логічно зв’язаний запис змісту матеріалу. Студент

повинен чітко усвідомити, що конспект – це короткий тезовий запис головних положень навчального матеріалу. Правильно складений конспект лекції – найефективніший засіб стимулювання подальшої самостійної роботи студентів.

Складання і вивчення конспекту – перший етап самостійної роботи студента над вивченням теми чи розділу. Конспект допомагає в раціональній підготовці до практичних занять, заліку, у визначенні напрямку і обсягу подальшої роботи з літературними джерелами.

Недоліки студентських конспектів: стенографічний запис, складання тільки плану, запис окремих фрагментів, нераціональні форми запису.

Під час підготовки до лекції студент повинен опрацювати матеріал попередньої лекції з використанням підручників та інших джерел літератури. На лекціях висвітлюють тільки основні теоретичні положення та найбільш актуальні проблеми, тому більшість питань виноситься на самостійне опрацювання.

Дуже часто важливим чинником при опрацюванні тексту є *наполегливість і*

систематичність. Часто, особливо при читанні складного нового тексту, чітко обдумати його з першого разу неможливо. Доводиться читати й перечитувати, добиваючись повного розуміння викладеного.

Послідовне, систематичне читання поліпшує засвоєння матеріалу, а відволікання зриває, порушує логічно налаштовану думку, викликає втому. Систематичне читання за планом з обдумуванням та аналізом прочитаного є набагато продуктивнішим за безсистемне читання. Повне й тривале запам'ятовування відбувається не лише тоді, коли ми цього хочемо, але й тоді, коли цього бажання немає, наприклад, при активному творчому читанні.

Текст зберігається у пам'яті певний час. Поступово він забувається. Спочатку після сприйняття інформації цей процес відбувається найбільш швидко, а із часом темп уповільнюється. Так, у середньому через один день губиться 23-25 % прочитаного, через п'ять днів – 35 %, а через десять – 40 %.

Повторювання – один з ефективних засобів запам'ятовування. Воно буває пасивним (перечитування декілька разів) та активним (перечитування з переказом). Другий спосіб є більш ефективним, оскільки в ньому поєднано заучування й самоконтроль. Іноді корисно сполучати активне повторювання з пасивним. Важливо також правильно обрати час для повторювання. Враховуючи характер забування, матеріал краще повторювати в день читання або на наступний день, а пізніше повторювати лише періодично і тільки те, що становить найбільший інтерес.

Запис прочитаного неодмінна умова аналізу відібраної для дослідження літератури. Він дозволяє краще сприймати й засвоювати матеріал, а також зберігати його для подальшої роботи. Проте запис потребує додаткового часу. Тут важливим є правильний вибір способу запису прочитаного. Для цього застосовують виписки, анотації, конспекти.

Тема 2. Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності

Питання для дискусії на семінарі:

1. Визначити форми науково-дослідної роботи.
2. Дати визначення понять: ідея, гіпотеза, експеримент .
3. Основні результати наукових досліджень.
4. Що Ви розумієте під категорійним апаратом наукових досліджень?
5. Що треба розуміти під науковою проблемою?
6. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження, їх взаємодія.

Література: основна [10-19, 25]; додаткова [27, 28, 30, 36, 46, 50-51, 63, 65].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «За якими ознаками класифікуються наукові дослідження?».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про те чим відрізняються теоретична новизна від практичної?

3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукові дослідження: поняття, мета та завдання».

4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.

5. Підготувати реферат за темою: «Основні складові категоріального апарату наукових досліджень».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

При розкритті питань необхідно підкреслити мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. На початку дослідження формулюється мета роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Мета повинна бути сформульована таким чином, щоб указувати на об'єкт і предмет дослідження.

Об'єкт дослідження – методологічна характеристика дослідження; це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію й обране для дослідження. *Предмет дослідження* міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносяться між собою як загальне і часткове. В об'єкті виділяється та його частина, яка є предметом дослідження. Саме на нього спрямовується основна увага студента, оскільки предмет дослідження конкретизує тему роботи.

Зразок:

Предметом дослідження є процеси, процедури технології організації управління у розвитку туризму в регіоні.

Далі необхідно підкреслити поняття методології та форми наукового пізнання. У кожному науковому дослідженні можна виділити два рівні:

- емпіричний, на якому відбувається процес накопичення фактів;
- теоретичний – досягнення синтезу знань (у формі наукової теорії).

Згідно з цими рівнями загальні методи пізнання поділяють на три групи:

- методи емпіричного дослідження;
- методи теоретичних досліджень;
- методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях досліджень.

Разом з тим наукове пізнання охоплює не тільки методи та засоби пізнання, а й концепції, теорії, наукові гіпотези тощо – це не тільки результат, а й форми наукового пізнання, спрямовані на досягнення істинного (достовірного) систематизованого знання.

Такі форми, як поняття, судження, умовиводи, в науковому пізнанні не відображають сповна його специфіку. З цією метою в його методологічному арсеналі сформувалися й набули відносної самостійності такі форми й засоби, як факт, проблема, гіпотеза, концепція, теорія, ідея тощо.

Загальні рекомендації:

- підходьте до проведення дослідницької роботи творчо;
- не стримуйте свої дослідницькі ініціативи;
- студент повинен самостійно робити все те, що він може зробити;
- студент повинен простежувати зв'язки між предметами, подіями, явищами;

- розвивайте навички самостійного рішення проблем дослідження;
- розвивайте вміння аналізувати, синтезувати, класифікувати інформацію

Наукова новизна і практичне значення одержаних результатів дослідження

Наукова новизна – одне з головних вимог до теми дослідження. Це значить, що воно повинне містити рішення нового наукового завдання або нові розробки, що розширюють існуючі границі знань у певній галузі науки. Виявити й визначити новизну дозволяє:

- докладне вивчення літератури по предмету дослідження;
- розгляд існуючих точок зору, що приводять до нових або компромісних рішень;
- залучення в науковий обіг нового цифрового й фактичного матеріалу;
- деталізація відомого процесу, явища і докладний їх.
- новий об'єкт дослідження і новий метод рішення; нові результати теорії й експерименту, їхнього наслідку;
- нове застосування відомого рішення або методу; – нові або вдосконалені критерії, показники.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що основні теоретичні результати і висновки дослідження були доведені до конкретних рекомендацій, апробовані і прийняті до впровадження. Отримані теоретичні і практичні результати можуть бути використані міжнародними організаціями, органами державної влади і місцевого самоврядування, науковими установами, навчальними закладами, організаціями.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Питання для дискусії на семінарі:

1. Джерела правової і наукової інформації. Етапи вивчення наукових джерел інформації.
2. Статистична інформація, чим вона відрізняється від масової інформації?
3. Науково-технічна інформація, інформаційні ресурси та інформаційний ринок.
4. Нормативно-правові основи та інформаційна база наукової діяльності.
5. Довідково-інформаційний фонд і довідково-пошуковий апарат.
6. Які вимоги до використання цитат?

Література: основна [[10-11, 13-19, 25]; додаткова [36-41, 46-47, 57-58, 62-63].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Стадії обробки інформації, їх характеристика. Класифікація інформації».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про сутність обробки інформації на ЕОМ. Етапи обробки інформації.

3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Інформаційно-пошукова мова бібліотек УДК, ББК. Бібліографічний опис літератури, вимоги до оформлення».

4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.

5. Підготувати реферат за темою: «Види каталогів, техніка опрацювання інформації, порядок роботи над текстом».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

Інформація є базовим функціональним поняттям інформаційного підходу до вивчення науки, зміст і обсяг якого змінні й залежать від багатьох факторів (об'єкта, суб'єкта, засобів, методології, організації, мови дослідження).

Поняття «інформація» і «знання» не є тотожними: інформація – об'єктивна, знання – суб'єктивне. З погляду семіотики інформація – це знання у знаковій формі. Її можна використати для вимірювання різних властивостей і відносин реальних об'єктів і систем.

До базових принципів інформаційного забезпечення науки слід віднести те, що дослідник повинен переходити на рівень найновітніших знань, минаючи застарілу інформацію. Основними вимогами до якості інформації є своєчасність, повнота, точність, системність, чіткість, доступність, конкретність, контрастність, оригінальність і технологічність форми її подачі.

Бібліографічний апарат наукових досліджень. Кожна наукова робота – монографія, наукова стаття, студентський реферат або курсова, дипломна, кваліфікаційна робота – в обов'язковому порядку мають супроводжуватися бібліографічними списками використаних джерел і літератури.

Бібліографічні списки, акумулюючи, як правило, найбільш цінну бібліографічну інформацію з теми дослідження, набувають тим самим суттєвого значення для функціонування й подальшого розвитку наукових комунікацій. Інформація, що міститься у бібліографічних списках, усе активніше використовується в інформаційно-пошукових системах.

Культура оформлення наукових робіт передбачає й культурну організацію їхнього бібліографічного апарату, яка досягається не лише шляхом ретельного відбору різних документів до списку літератури, а й правильним щодо міжнародних правил складанням цих списків

Тема 4. Основи методології науково-дослідної діяльності

Питання для дискусії на семінарі:

1. Які методи використовуються при проведенні наукових досліджень?
2. Які стадії та пізнавальні завдання емпіричних досліджень?
3. До яких методів відносяться: спостереження, порівняння, вимірювання, опис, експеримент?
4. Дати визначення понять: абстрагування, ідеалізація та узагальнення.
5. Дати визначення понять: аналогія, інтуїція і моделювання.
6. Дати визначення статистичної таблиці, статистичного графіка.

Література: основна [10, 12-22]; додаткова [30-36, 59-61].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Методологія та методи наукових досліджень, їх поняття».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про поняття: ідеалізація і формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Системний підхід. Вірогідно-статистичні методи».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Основні правила побудови таблиць і графіків».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

Під час проведення дослідження і вирішення поставлених завдань використовують загальнонаукові та спеціальні методи досліджень, такі як: історико-логічний (при дослідженні глобальних процесів і проблематики суспільного розвитку); методи кількісного та якісного порівняння, аналогій, спостереження, балансовий та статистичний методи (інтерполяція та метод найменших квадратів, метод групувань, регресійний аналіз та прогнозування); індукція, дедукція, аналіз, синтез, системний підхід та абстрагування; математичний аналіз, кластерний аналіз тощо.

Вибір методів дослідження повинен забезпечити достовірність отриманих результатів і висновків. Серед багатьох методів, найбільш часто використовується статистичний метод. Теорія статистики розробляє загальні принципи і методи статистичного дослідження явищ і є методологічною основою, тобто ядром усіх галузевих статистик і статистики туризму зокрема.

Явища, що вивчаються статистикою, не мають постійних, завжди одних і тих самих результатів, проте вони мають так звану статистичну *регулярність і стійкість*, що робить можливою їх чисельну оцінку. Закон великих чисел доводить можливість виявлення статистичної закономірності при вивченні масових громадських явищ. Для цього і проводяться статистичні дослідження, що складаються з трьох основних етапів:

- 1-й етап – статистичне спостереження;
- 2-й етап – зведення, угруповання і класифікації отриманих статистичних матеріалів;
- 3-й етап – обробка даних за допомогою системи статистичних показників, а також аналіз отриманих результатів, висновки і прогнози.

Для того, щоб виконати статистичне дослідження, потрібна науково обґрунтована інформаційна база, яка формується в результаті статистичного спостереження, що є початковою стадією статистичного дослідження.

Тема 5. Академічна доброчесність у навчальному процесі

Питання для дискусії на семінарі:

1. Академічна доброчесність: сутність, значення.
2. Дати визначення поняттям: списування, бібліографія, цитування, перефраз.

3. Дати визначення поняттям: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація.
  4. Академічна доброчесність у письмових роботах.
  5. Рух академічної доброчесності.
  6. Яким видом порушення є: обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання?
- Література:* основна [10, 15, 23]; додаткова [25, 26, 29, 37, 42, 44, 49, 52, 53].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Етичні норми у навчанні. Чесність і доброчесність».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про основні поняття академічної доброчесності.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Складові академічної доброчесності у ВНЗ».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Види порушень академічної доброчесності».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

Академічна доброчесність передбачає:

- повагу до інтелектуальної власності, дотримання норм Закону «Про авторське право та суміжні права»;
- самостійне виконання індивідуальних навчальних та наукових завдань, відповідальна робота в групах;
- надання достовірної інформації про використані дані, публікації та власні результати досліджень;
- критичний аналіз фактів, даних, доказів, перевірка надійності та достовірності першоджерел;
- коректне цитування, посилання на використані джерела інформації, оформлення списку літератури.

Види порушень академічної доброчесності. Основні види порушень академічної доброчесності тобто академічної недоброчесності є плагіат, списування і будь-які види обману.

- *плагіат* – привласнення авторства на чужий твір, відкриття, винахід, а також використання у своїх працях чужого твору без посилання на автора;
- *самоплагіат* – оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів;
- *фальсифікація* – свідомо зміна чи модифікація вже наявних даних, що стосуються освітнього процесу чи наукових досліджень;
- *фабрикація* – вигадкування даних чи фактів, що використовуються як правдива інформація;
- *списування* – виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання, зокрема під час оцінювання результатів навчання;

Тема 6. Плагіат як форма академічної недоброчесності

1. Як Ви розумієте повагу до інтелектуальної власності.
2. Поняття про цитування.
3. Де розміщується внутрішньо текстове посилання ?
4. Як робиться підрядкове і поза текстове посилання ?
5. Як робити посилання на джерело і цитати?
6. Як можна подати бібліографічний опис книг, електронних ресурсів?

Література: основна [10, 15, 23]; додаткова [25, 26, 29, 37, 42, 44, 49, 52, 53].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Виключення, які не є плагіатом».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про важливі елементи у бібліографічному описі.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Поняття про посилання. Типи посилань».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Що є формою академічної нечесності ? Сутність плагіату».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

Плагіат як форма академічної недоброчесності відомий з давніх часів, проте з розвитком інтернет-технологій варто зважати не тільки на поширення явища плагіату, а й на виникнення он-лайн механізмів його визначення. Оксфордський словник англ. мови визначає плагіат як «Практику видавання чужих текстів або ідей як своїх власних». *Академічний плагіат* – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства.

Вирізняють такі основні різновиди академічного плагіату:

- дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело ;
- перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту;
- використання інформації з джерела без посилання на це джерело ;
- подання як власних робіт, виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Плагіат у науковій роботі – це оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Інакше – це оприлюднення наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження та відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства.

Практичні поради щодо запобігання плагіату:

- визнач чітко завдання та структуру роботи;
- сплануй графік виконання окремих завдань;

- почни свою роботу вчасно;
- звернися за допомогою до свого викладача та співробітника бібліотеки;
- аналізуй, перевіряй інформацію, орієнтуйся на першоджерела;
- систематизуй інформацію, користуйся бібліографічними менеджерами;
- висловлюй власну думку, будь самостійним;
- дотримуйся правил академічного письма та цитування;
- перевіряй текст на запозичення за допомогою спеціальних програм.

МОДУЛЬ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 7. Технологія науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ

Питання для дискусії на семінарі:

1. Навчальний процес і науково-дослідна робота студентів.
2. Форми наукової діяльності студентів у вищій школі.
3. Завдання, що виконуються в межах НавДРС та НДРС.
4. Визначить ці поняття: наукове мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, критичність і самокритичність, діловитість, енергійність, практичність.
5. Організаційні аспекти наукової діяльності студентів.
6. Основні принципи раціональної організації наукової діяльності студентів.

Література: основна [10, 13, 16, 18-19, 25]; додаткова [27-30, 37-39, 44-47, 51].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Технологія наукового дослідження та методика його здійснення».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про технологічні цикли наукового дослідження студентів.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Форми організації навчально-дослідної роботи студентів».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Основні елементи – напрями, завдання, форми організації НДРС».

Методичні вказівки до технології наукової діяльності

При розкритті питань необхідно розкрити поняття алгоритму та технології наукових досліджень.

Алгоритм – це технологія вирішення проблеми, що передбачає не тільки послідовність і паралельність різних операцій, але і можливості їх невдачі, пошук нових шляхів вирішення проблеми в рамках даної програми, коректування змістовної взаємодії проблем.

Весь хід дослідження можна представити у вигляді наступного алгоритму:

- вибір і обґрунтування актуальності теми дослідження. Виділення

вирішуваної проблеми і суперечностей;

- загальне ознайомлення з проблемою дослідження, визначення її зовнішніх меж;
- формулювання цілей дослідження і постановка конкретних завдань дослідження;
- визначення об'єкту і предмету дослідження;
- розробка гіпотези дослідження;
- побудова програми і плану дослідження;
- вибір методів і розробка методики проведення дослідження (соціологічні, формальні, експертні);
- безпосереднє дослідження. Організація і проведення експерименту.

Технологія – це варіант раціональної побудови процесу дослідження. Найбільш простою, елементарною технологією є лінійна технологія. Вона полягає в послідовному проведенні досліджень по наступних етапах: постановки проблеми, формулювання завдань її рішення, вибору методів дослідження, проведення аналізу і пошуку позитивних рішень, експериментальної перевірки рішення, якщо вона можлива, розробки інновацій. Така технологія може бути вельми ефективною у разі вирішення порівняно простих дослідницьких проблем.

У плануванні роботи необхідно враховувати, що найсприятливіший час для виконання складних і творчих завдань – від 10 до 12 години, після цього настає деякий спад активності, яка поновлюється з 14 до 17 години, а потім починає різко спадати. Слід пам'ятати, що недоцільно працювати кілька годин, а потім робити тривалий відпочинок; краще чергувати роботу протягом 45 хвилин з перервою 15 хвилин, працювати за комп'ютером не більше 4-х годин на день.

Робота упродовж тижня також повинна мати певний ритм. Понеділок є днем «входження» у роботу, тому в цей день не варто починати важливі і складні справи, а робити це слід у вівторок і середу. До п'ятниці накопичується втома, тому в суботу та неділю краще відпочивати.

Для раціональної організації праці досліднику треба мати *робочий блокнот*, в якому фіксувати ті справи, котрі він планує зробити протягом дня. Можна використовувати спеціальні папки-гармошки, сторінки яких присвячені одному дню або тижню і в які вкладаються документи, записки-нагадування, доручення наукового керівника тощо.

Важливе значення для забезпечення високого рівня працездатності має належна організація робочого місця. Воно повинно правильно освітлюватися (згори і зліва), утримуватись у робочому порядку. Комп'ютер слід розташовувати таким чином, щоб ним було зручно користуватись. На робочому місці доцільно тримати лише ті документи і матеріали, які необхідні в певний момент, усі інші – розташовувати у заведеному порядку в ящиках, шафах, картотеках. Дотримання звичного встановленого порядку на робочому місці полегшує працю, робить її раціональнішою, економить час на пошуки необхідних матеріалів, запобігає їх «зникненню».

У сучасних умовах одним з основних технічних засобів, якими користується дослідник, є персональний комп'ютер. Для документування переважно

використовується Word – потужний текстовий редактор, що призначений для виконання процесів створення й обробки текстів: від набору і верстки до перевірки орфографії, вставки у текст графіки, роздрукування. Він має апарат, який дає змогу швидко та якісно створювати і зберігати документи. Бажано, щоб ПК був підключений до всесвітньої мережі *Internet*, що створює додаткові можливості для пошуку інформації за темою дослідження.

У процесі наукового пошуку в дослідника накопичуються різні за змістом і формою матеріали (рукописи, ксерокопії, конспекти, вирізки, картотеки, дискети тощо), які за суттю є *персональним архівом*. Крім цього, дослідник має книги, періодичні видання, інструкції та інші публікації, що створюють особисту бібліотеку. Ведення власного архіву для дослідника є дуже важливим. Матеріали необхідно систематизувати за тематикою, формою, характером і зберігати в окремих папках. Бажано вести картотеку матеріалів, в якій чітко вказувати їхній зміст і місце знаходження.

Особиста бібліотека також повинна впорядковуватись і систематизуватись за видами видань (довідники, енциклопедії, словники, монографії, підручники); коли ж літератури багато – за її тематикою. Щодо періодичних видань, то доцільно окремо зберігати останні номери і видання минулих років. Потрібні для роботи статті чи інші матеріали варто копіювати і зберігати окремо у вигляді підшивок за окремими напрямками дослідження або темами.

Тема 8. Організація навчально-дослідної роботи студентів

Питання для дискусії на семінарі:

1. Форми організації навчально-дослідної роботи студентів.
2. Написання і оформлення різних видів навчально-дослідних робіт.
3. Реферат: сутність, значення, завдання.
4. За яким нормативним документом необхідно оформлювати реферат ?
5. Тези на конференцію: сутність, значення, завдання.
6. Оформлення тез: правила підготовки, бібліографічні посилання, обсяг.

Література: основна [10, 13-14, 16-17]; додаткова [36-41, 46-47, 51, 63].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Есе : поняття, зміст, головна мета, місія та види».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про характерну особливість написання Есе.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Підготовка реферату. Зміст висновків і рекомендацій».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Види письмових навчально-дослідних робіт і загальні вимоги до них».

Методичні вказівки до підготовки індивідуального завдання
(з розрахунковою складовою).

Індивідуальні завдання (далі – ІЗ) є видом поза аудиторної індивідуальної роботи студента, який використовується в процесі вивчення програмного

матеріалу дисципліни. ІЗ – це форма організації навчального процесу, яка має на меті закласти основу для формування компетентностей згідно вимог 6-го кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341.

ІЗ – це завершена науково-практична робота в межах навчальної програми модуля (дисципліни або стажування), що виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних занять з дисципліни. ІЗ має сприяти формуванню здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері туризму.

ІЗ виконуються окремо кожним студентом. ІЗ студенти виконують автономно і відповідально, тобто самостійно виконують завдання, розв'язують задачі і відповідають за отримані результати. Підготовка ІЗ здійснюється за консультуванням науково-педагогічних працівників кафедри.

Загальний обсяг тексту ІЗ обумовлений вмінням студента обґрунтовувати актуальність, сформулювати мету та завдання, що будуть вирішені в ІЗ, на підставі визначених об'єкту та предмету дослідження знайти та обґрунтувати вирішення завдань, сформулювати висновки та пропозиції з досліджуваної проблеми або задачі. Для того, щоб написати змістовну роботу, студент повинен глибоко опрацювати наукові та нормативно-правові документи, статистичні дані тощо.

Під час вивчення дисципліни студенти виконують одне ІЗ з розрахунково-графічною складовою. ІЗ повинна містити наступні розділи:

1. *Титульний аркуш.*
2. *Перелік умовних позначень* (за необхідності).
3. *Анотація* та ключові слова (українською, іноземною та російською мовами)
4. *Зміст.* Відбиває назви розділів (параграфів і т.п.).
5. *Вступ.*
6. *Основна частина.* Розкриває наукове дослідження і відповідає обраній темі, вступу й висновкам РГР.
7. *Висновки.* У висновках указують результати, отримані при проведенні дослідження, пропозиції або рекомендації щодо вирішення поставленого завдання відповідно до результатів дослідження.
8. *Бібліографічні посилання.*
9. *Додатки.* У додатки можуть входити різноманітні таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми тощо.

Найбільш поширеною формою організації НДРС можуть бути студентські наукові гуртки й проблемні (наукові) семінари. Кожен з них являє собою невеликий (10-12 осіб) творчий колектив студентської молоді, який працює над однією проблемою чи темою з певними фрагментами.

Кожним науковим гуртком керує професор або викладач профільної кафедри, а його помічником є староста гуртка, який обирається студентами. Наукові гуртки й проблемні семінари працюють за планами, що складаються

щорічно. Зміст роботи наукових гуртків (табл. 4.2).

4.2. Зміст роботи наукових гуртків

Вид роботи	Зміст
Реферативна робота	Складання рефератів та анотацій на вітчизняну та зарубіжну наукову літературу; написання рецензій на статті та книги; підготовка оглядів літератури з певної проблеми або теми.
Оформлення стендів	Підготовка наочних посібників, збирання матеріалу для оформлення стендів у навчальних кабінетах і на кафедрах.
Підготовка доповідей, повідомлень	Підготовка доповідей і повідомлень на основі збирання, вивчення й узагальнення документальних і літературних джерел, виявлення та аналіз архівних документів з теми дослідження.
Підготовка статей	Підготовка до публікації наукових статей у студентських кафедральних і факультетських збірниках наукових праць.

У межах НДРС на факультеті можуть створюватися лекторські бюро, школи молодого лектора тощо. У лекторському бюро студент оволодіває навичками усного публічного мовлення, виробляє мовну культуру, вчиться спілкуватися із слухачами, встановлюючи контакт з аудиторією, розуміти її потреби та інтереси.

Тематика лекцій, які готують студенти, може бути різноманітною і визначається загальнонауковими і спеціальними кафедрами факультету, які організують діяльність відповідного лекторського студентського бюро.

Конкурси наукових студентських робіт. Ще однією формою НДРС є участь у конкурсах наукових студентських робіт, які організує Міністерство освіти й науки України, різні громадські організації, а також факультети. Кращі студентські роботи відзначаються і заохочуються як морально, так і матеріально, а саме, дипломами, подяками, грошовими преміями.

Щорічні «Дні науки». Підсумки студентської науково-дослідної роботи за рік підводять на щорічних «Днях науки», які вже стали традиційними. Це не одноразова акція – за нею стоїть кропітка щоденна праця як студентів, так і науково-педагогічного складу факультету. Упродовж «Днів науки» проводяться спільні наукові конференції студентів і викладачів факультету, конкурси на найкращу студентську доповідь, на найкращу наукову роботу тощо.

Таким чином, участь студентів у науково-дослідній роботі найбільш активно розвивається на тих кафедрах і факультетах університету, де існує атмосфера творчості, використовуються різноманітні форми й методи, а студенти виявляють справжній інтерес до наукового пошуку, дослідження актуальних наукових проблем, пов'язаних із характером і змістом їхньої майбутньої професійної діяльності.

Тема 9. Методологія НДРС: написання, оформлення, захист

Питання для дискусії на семінарі:

1. Реферат, алгоритм його підготовки.
2. Види і склад рефератів, зміст структурних розділів.
3. Курсова (кваліфікаційна) робота: завдання, обсяг, етапи підготовки.
4. Структура та алгоритм написання курсової роботи.

5. Вимоги щодо підготовки магістерських робіт: підбір та вивчення літератури.
6. Процедура підготовки і захисту магістерської роботи.

Література: основна [10, 13-19, 25]; [27, 30-41, 43-48, 54, 57-58, 63, 65].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Схема форм організації та основні вимоги до навчально-дослідної роботи студентів».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про загальні вимоги до оформлення рефератів, їх обсяг.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Основні вимоги до виконання курсової роботи».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Основне завдання магістерської роботи, її мета, назва, мова».

Методичні вказівки до захисту науково-дослідницької роботи (курсної, кваліфікаційної)

До захисту науково-дослідницької роботи доцільно готуватися за таким алгоритмом:

- Планування стратегії захисту роботи.
- Підготовка тексту виступу.
- Підготовка презентації.
- Репетиція виступу.
- Публічний захист науково-дослідницької роботи.

Захист роботи доцільно почати з привітання, яке може мати таку форму:

“Шановні члени журі! Шановні присутні! Вашій увазі пропонується ... (далі повідомляється та обґрунтовується тема дослідження, коротко наводиться науковий апарат)”.

Виклад завдань дослідження – це 3-4 речення, в яких повідомляється про те, які підходи до проблеми були вивчені, які дослідник поділяє, називаються прізвища авторів. Імена і по батькові учених можна не називати, заздалегідь сказавши фразу: *“Шановні члени журі, дозвольте з метою економії часу не називати імена і по батькові авторів”*. Але будьте готові до того, що члени журі можуть запитати, як звали того або іншого ученого, на якого є посилання в роботі, яку саме проблему він досліджував.

Далі: *“Вирішуючи перше завдання, ми вивчили літературу з проблеми дослідження... Вирішуючи друге завдання, ми провели експеримент, який показав, що... В ході експерименту були відзначені такі-то особливості... Вирішуючи третє завдання, ми використовували такі-то методики та досягли таких-то результатів”*. Тобто, через виконання завдань розкривається основний зміст роботи.

У кінці виступу членами журі можуть бути поставлені питання, які стосуватимуться безпосередньо дослідження. Необхідно до кінця вислухати питання, а відповідь бажано починати зі слів: *“Дякую за питання ...”*.

Захист роботи оцінюється журі за такими критеріями:

- Аргументованість вибору теми дослідження та її розкриття.
- Ступінь самостійності автора у виконанні роботи, особистий внесок автора в роботу.
- Логічність, послідовність, лаконічність, грамотність викладення матеріалу.
- Культура мовлення учасника, вільне володіння матеріалом.
- Активне кваліфіковане ведення дискусії, вичерпність відповідей.

Рекомендації щодо захисту науково-дослідницької роботи. Під час захисту науково-дослідницької роботи необхідно:

- стисло обґрунтувати вибір теми, її актуальність, мету і завдання дослідження;
- розкрити теоретичне та практичне значення дослідження;
- чітко сформулювати основні висновки та рекомендації;
- показати ґрунтовні знання першоджерел та наукової літератури з обраної проблеми, всебічне володіння матеріалом дослідження;
- продемонструвати здатність самостійно аналізувати й узагальнювати результати дослідження;
- вичерпно та коректно відповідати на питання;
- насамкінець – подякувати за увагу.

Бажаємо цікавих, плідних пошуків, високих досягнень у творчості та дослідженнях!

Тема 10. Оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень студентів

Питання для дискусії на семінарі:

1. Форми впровадження результатів наукового дослідження.
2. Правила оформлення публікацій та методичні прийоми.
3. До яких видів наукових видань відносяться журнали, бюлетені, вісники ?
4. До яких видів наукових видань відносяться книги, навчальні видання (підручники й навчальні посібники), брошури, листівки ?
5. До яких видів наукових видань відносяться енциклопедії, довідники, термінологічні та тлумачні словники ?
6. До яких видів наукових видань відносяться бібліографічні, реферативні, оглядові видання ?

Література: основна [10, 13-19, 25]; додаткова [27, 30-41, 43-48, 54, 57-58, 63].

Завдання для індивідуальної роботи:

1. Підготувати Есе з теми: «Періодичні та неперіодичні видання: поняття та типи».
2. Підготувати наукове повідомлення на семінарі про види довідкових, бібліографічних, оглядових видань.
3. Підготовка тексту тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукові видання: поняття, значення, завдання, види та функції».
4. Підготувати презентацію з цієї ж теми.
5. Підготувати реферат за темою: «Що таке наукова публікація: поняття, функції та основні види?».

Методичні вказівки до підготовки відповідей на питання

При розкритті питань необхідно визначити вимоги до подання науково-дослідницьких робіт. Кожна робота повинна ґрунтуватись на певній науковій та експериментальній базі і містити посилання на відповідну літературу, її перелік, відображати власну позицію дослідника. Обсяг науково-дослідницької роботи не повинен перевищувати визначеної кількості друківаних сторінок. Наукова робота обов'язково має містити оцінки, рецензії відповідних фахівців (досвідченого вчителя, науковця, спеціаліста певної галузі).

Види наукових видань. Розподіл журналів на класи, підкласи, групи.

Умовно всі журнали можна поділити на три рівня сприйняття, які відповідно розраховані на три рівня читачів: 1) інформація для всіх; 2) широке коло працівників галузі й тих, хто цікавиться певними сферами науки, техніки, культури; 3) наукова і спеціальна інформація.

Узагалі всі журнали поділяються, звичайно, умовно на такі основні тематичні класи: загальнополітичні та соціально-економічні, виробничо-технічні, природничо-наукові, сільськогосподарські, медичні, культурно-просвітницькі, літературно-художні, військові, спортивні, екологічні. Кожен з цих класів у свою чергу поділяється на тематичні групи.

Згідно з існуючими системами наукових установ – академічною, вузівською і галузевою – вид наукових журналів поділяється на три типи: академічні, вузівські, галузеві. На перший погляд, поділ тут відбувся відповідно до того, який орган видає журнальну продукцію, але насправді – за цільовим призначенням, властивим кожному типу видання відповідно до різних завдань академічної, вузівської і галузевої науки.

Перший тип наукових журналів, що відображають досягнення фундаментальних наук, – академічні журнали. Їх видають Національна академія наук України, наукові товариства, науково-дослідні інститути.

До другого типу наукових журналів належать численні серії вісників вищих навчальних закладів Міністерства освіти України, наукові доповіді вищої школи, матеріали конференцій, наукові праці вчених вищої школи тощо. Так, приміром, "Вісник Київського університету" мав стільки ж серій, скільки факультетів є у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка (серії "Журналістика", "Філософія", "Біологія" і т. ін.).

До третього типу належать наукові журнали, які видають галузеві міністерства на базі наукових установ – відомчих науково-дослідних інститутів. Журнали цього типу відображають досягнення не фундаментальної, а прикладної науки ("Земля і люди", "Вісник аграрної науки" тощо).

5. РОБОТА НАД ІНДИВІДУАЛЬНИМ ЗАВДАННЯМ

Наукова робота будь-якого рівня має бути присвячена такій темі, яка спрямована на розв'язання актуальних проблем сучасної теорії та практики регіональної економіки. Студенту надається право обирати теми в межах орієнтовної тематики, що визначена спільно з лектором дисципліни (викладачем) з урахуванням наукового та практичного інтересу.

Індивідуальну роботу студенти виконують за формою *індивідуального навчально-дослідного завдання (ІЗ)*, яке передбачає створення умов для повної реалізації творчих можливостей студента через індивідуально-спрямований розвиток його здібностей, науково-дослідницьку діяльність.

Індивідуальні завдання є видом поза аудиторної індивідуальної роботи студента, який використовується в процесі вивчення програмного матеріалу дисципліни. Індивідуальні завдання – це форма організації навчального процесу, яка має на меті закласти основу для формування компетентностей згідно вимог 6-го кваліфікаційного рівня Національної рамки кваліфікацій, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341.

Індивідуальні завдання – це завершена науково-практична робота в межах навчальної програми модуля дисципліни, що виконується на основі знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних, семінарських, практичних занять з дисципліни. Виконання завдання передбачає розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження.

Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних практичних ситуацій.

Індивідуальне науково-дослідне завдання з дисципліни студенту видає викладач на початку вивчення дисципліни. Роботу виконують самостійно при консультуванні викладачем протягом вивчення предмету у відповідності до графіку навчального процесу, але не пізніше терміну проведення підсумкового контролю з кожного модуля. Оцінка за виконання розрахунково-графічної роботи враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Кожен здобувач вищої освіти має виконати обов'язкові завдання, передбачені інструктивно-методичними матеріалами до практичних занять, методичними рекомендаціями до організації самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, силабусом, навчальною та робочою програмою освітньої компоненти.

Показниками системності знань студентів можуть бути: рівень засвоєння основних ідей, положень, понять, фактів; рівень теоретичного осмислення способів організації практичної професійної діяльності; рівень оперування теоретичними знаннями, використання їх в практичній діяльності.

5.1. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Основними критеріями роботи, окрім інтересу студента є також актуальність, новизна і практична цінність; наявність теоретичної бази та необхідної статистичної інформації; можливість отримання від упровадження результатів дослідження реального ефекту. Критерії оцінювання рівня знань, умінь і навичок студентів надано в табл. 5.1.

5.1. Критерії оцінювання індивідуальних завдань

№ п/п	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1	Складання плану ІЗ	1
2	Обґрунтування актуальності проблеми, формулювання мети, завдань, об'єкту, предмету, методу дослідження та висунення гіпотези	1
3	Відповідність змісту планові та темі ІНДЗ	1
4	Критичний аналіз суті та змісту викладу підготовчого (аналітичного) етапу дослідження	1
5	Виклад фактів, ідей, основних понять дослідження в логічній послідовності	1
6	Достовірність, об'єктивність матричного класифікатора. Наявність таблиць, графіків, діаграм	1
7	Доказовість висновків, обґрунтованість власних практичних рекомендацій, пропозиції щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	1
8	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титольний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки, список використаних джерел та літератури)	1
9	Захист роботи	2
	Всього	10

5.2. Основні етапи виконання наукової роботи

Будь-яке наукове дослідження, виконується в такій логічно взаємозумовленій послідовності:

1. вибір теми, її конкретизація та узгодження з науковим керівником;
2. добір літератури й критичний її огляд;
3. збір, відбір та вивчення інформації;
4. складання робочого плану викладення;
5. розширення, доповнення даних, їх уточнення й конкретизація;
6. виклад матеріалів та результатів дослідження;
7. формулювання висновків і пропозицій;
8. попереднє оформлення роботи;
9. усунення зауважень і недоліків після попереднього захисту та остаточне оформлення роботи;
10. зовнішнє рецензування роботи та оформлення відгуку наукового керівника;
11. написання доповіді й підготовка ілюстративного матеріалу;
12. захист роботи.

Структурна складова навчально-дослідних роботи незалежно від обраної теми повинна містити:

- титульний аркуш; зміст; перелік умовних позначень (за необхідності);
- вступ; кілька розділів (підрозділів), що розкривають теорію питання та досвід практичної роботи;
- висновки; список використаної літератури; додатки.

5.3. Технологія підготовки студентських науково-дослідних робіт

З метою надання допомоги студентам у підготовці різних видів самостійної роботи авторами підготовлено методичні рекомендації щодо структури, змісту та обсягів Есе, рефератів, тез наукових доповідей, індивідуальних науково-практичних завдань і наукових статей. При їх укладанні автори керувалися законодавчими актами України про видавничу діяльність, нормативно-правовими документами Міністерства освіти і науки України, державними стандартами України, а також нормативними документами Міністерства освіти і науки України.

Під час вивчення дисципліни студенти виконують одне індивідуальне завдання з розрахунково-графічною складовою та по одному з кожного виду.

До першочергових завдань підготовки письмових самостійних робіт з подальшим їх прилюдним захистом відносяться:

- стимулювання студентського самостійного теоретичного пошуку або узагальнення практичного досвіду вирішення проблем, розгляду ситуацій, явищ тощо;
- реалізація студентського творчого, креативного наміру та суб'єктивних передбачень, суб'єктивного ставлення до проблем, форм та методів їх практичного вирішення, що являє собою своєрідний «монолог» під час дискусії, можливо і саму дискусію, де чітку роль займає автор – студент;
- демонстрація знань, враховуючи вимоги навчального плану, мету, завдання навчальної дисципліни, додатково опрацьовані матеріали, зібрані та узагальнені аргументи, а також демонстрація самостійної позиції студента;
- розвиток змістовності співпраці «студент–викладач».

Началом всякої наукової творчості є ознайомлення з інформаційними матеріалами з даної проблеми та їх конспектування.

Конспектування, особливо при читанні, є стратегічним інтелектуальним вмінням, а не механічним спрощеним викладенням авторської думки, позиції. Конспектуючи, студент відбирає відповідний матеріал та розвиває своє розуміння теоретичних положень, емпіричних даних, тобто факти такого роду, які або підтверджуються, або спростовуються. При читанні текстів студент робить помітки та порівнює одне з другим, відзначає те, що буде корисним в подальшій роботі або є більш цікавим, змістовним з теоретичного чи емпіричного підходів. Можна конспектувати, поділивши аркуш зошита на два стовпчики. В лівому стовпчику студент напрацьовує конспект того матеріалу, який читає, а в правому, в той же час або пізніше, – порівнює зміст цього конспекту з іншими фактами, про які він читав раніше, чув на лекціях, які

обговорювалися в неформальних умовах, а також з власними коментарями та критичними зауваженнями. Іншими словами, студент формує свої нотатки для побудови перехресного посилання, виходячи з власних позицій, а також враховуючи власноручні коментарі відносно викладених положень іншими.

5.4. Порядок виконання, оформлення й захисту індивідуального навчально-дослідного завдання

Індивідуальні завдання виконують упродовж вивчення дисципліни студенти денної і заочної форм навчання в позаурочний час. Це повинна бути завершена практична робота в межах навчальної програми предмету. Оцінюється на основі кредитно-модульної системи, згідно з критеріями передбаченими робочою програмою.

До розгляду приймаються індивідуальні науково-дослідні завдання, які містять такі елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень в даному напрямку.

Якщо подається індивідуальне завдання у вигляді реферату (загальний обсяг 10-12 с.), вимоги до оформлення наступні:

- 1) шрифт Times New Roman 14, міжрядковий інтервал – 1 см, абзац – 1,25 см;
- 2) відступ 2 см з усіх боків, вирівнювання по ширині;
- 3) титульна сторінка встановленого зразку;
- 4) план, який складається зі: вступу, 3 розділів, висновку, списку літератури;
- 5) вступ (1-1,5 с.) має містити: актуальність теми, мету, завдання, предмет, об'єкт дослідження, структуру роботи;
- 6) обов'язковими є посилання на першоджерела у квадратних дужках;
- 7) список літератури має складатись з не менш як 5 джерел, слід використовувати переважно нову літературу (2015-2022 рр.).

Індивідуальні завдання подають викладачеві, який викладає лекційний курс і приймає іспит (залік), не пізніше, ніж за 1,5 тижня до іспиту (заліку). Оцінку за ІЗ виставляють на заліковій сесії. Оцінка за ІЗ є обов'язковим компонентом загальної оцінки згідно з кредитно-модульною системою. ІЗ оцінюють на основі робочої програми.

Тему індивідуального завдання студент обирає самостійно на основі розробленого примірного переліку, виходячи з його інтересів, попередніх досліджень, участі у студентських наукових конференціях тощо. Студент має право запропонувати науковому керівникові власну тему завдання в межах дисципліни. Крім того, студент може розширити або звужити тему ІЗ, узгодивши її з науковим керівником.

Розділи індивідуальних завдань:

1. *Титульний аркуш.*
2. *Перелік умовних позначень (за необхідності).*
3. *Анотація та ключові слова (українською, іноземною та російською мовами)*
4. *Зміст.* Відбиває назви розділів (параграфів і т.п.).
5. *Вступ.*
6. *Теоретична частина.*
7. *Аналітична і дослідна (проектна) частини.*
8. *Висновки.*
9. *Бібліографічні посилання.*
10. *Додатки.*
11. *Література.*

5.5. Загальні вимоги до розділів науково-дослідних робіт¹

Вступ (1-2 с) – важлива частина науково-дослідних робіт. У ньому обґрунтовують актуальність обраної теми, оцінюють стан дослідження наукової проблеми та її значущість, формулюють мету і визначають завдання, об'єкт і предмет дослідження, дають короткий загальний огляд наявної літератури і використаних джерел, характеризують структуру роботи та очікувані результати, які будуть отримуватися в ході розкриття теми. На цьому етапі дуже важливо (за консультаціями із викладачем) правильно сформулювати завдання, на які студент збирається знайти відповідь у ході свого дослідження². Подають також перелік використаних методів дослідження, їх треба перераховувати та вказати, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

Зміст основної частини складається з розділів (містить як правило, 2-3 розділи, які можуть містити підрозділи).

У *першому розділі* (теоретична частина – 4-5 с.) потрібно аналізувати теоретичні напрацювання науковців, практиків у даній галузі з досліджуваної теми, творчо оцінити різні теоретичні підходи. Визначити свій підхід щодо подальшого використання конкретних теоретичних розробок. Визначаються недостатньо досліджені питання, вказується потреба в їх дослідженні.

У *другому розділі* (аналітична частина – 4-5 стор.) викладють основне питання, що повинно відповідати обраній темі, вступу й висновкам, дається поглиблений аналіз сучасного стану досліджуваного явища. Особлива увага приділяється виявленню нових ідей та гіпотез, їх зв'язку з практикою. Робота повинна базуватися на аналізі показників, тенденції їх зміни протягом 3-х останніх років; на дослідженні основних чинників, які найбільше впливають на

---

¹ Зміст до виконання розділів науково-дослідних робіт див. с. 41-43.

² При роботі над вступом можуть допомогти відповіді на наступні питання: «Чи потрібно давати визначення термінам, що пролунали в темі Есе?», «Чому тема, яку я розкриваю, є актуальною в даний момент?», «Які поняття будуть залучені в мої міркування?», «Чи можу я розділити тему на трохи більше дрібних підтем?» і т. д.

результати, акцентувати увагу на недоліках; виявляти рівень реалізації теоретичних розробок на практиці, оцінювати фактичний стан справ з науково-дослідною роботою на мікро- чи макрорівні. Там, де це необхідно, як аналітичний інструмент можна використати графіки, діаграми й таблиці. У процесі побудови необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити тільки одне твердження й відповідний доказ, підкріплений графічним або ілюстративним матеріалом.

У *третьому розділі* (дослідна частина – 4-5 с.) дається пропозиція, обґрунтування, розроблення методології, шляхів і напрямків щодо вирішення проблеми, яка розглядається. Висловлюються власні думки щодо перспектив розвитку проблеми. На основі виявлених недоліків і досліджень, проведених у теоретичній частині, пропонуються підходи усунення проблеми, можливість адаптації теоретичних досліджень до практики. Бажано навести конкретні розрахунки з удосконалення науково-прикладної діяльності, відобразити елементи новизни. Ця частина має найбільш вагоме значення при оцінці всього дослідження.

Назви розділів, підрозділів не можуть співпадати між собою, а також не можуть співпадати з назвою реферату. Кожний розділ завершується абзацом (абзацами), що є підсумком розгляду матеріалів у розділі

Назва розділу не може повторювати назву теми роботи, а назва підрозділу повторювати назву розділу. Кожен розділ слід починати з нової сторінки. Переноси частини слів в заголовках *не допускаються*, слова переносяться повністю. Заголовки слід розташовувати посередині рядка і друкувати великими літерами без крапок в кінці, **не підкреслюючи**. Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути не менше ніж три інтервали, якщо реферат виконаний рукописним способом, та не менше ніж два інтервали, якщо робота виконана за допомогою комп'ютера.

Висновки (1-2 с.) – це стислий опис основних результатів роботи відповідно визначеним у вступі завданням. Висновки розташовують після викладення суті реферату, починаючи з нової сторінки У висновках наводять:

- наукову, науково-технічну, соціально-економічну значущість роботи;
- оцінку одержаних результатів і їх відповідність сучасному рівню наукових та технічних знань;
- ступінь впровадження та можливі галузі з використання результатів роботи;
- доцільність впровадження досліджень за відповідною тематикою та інше;
- результати, отримані при вирішенні завдань, необхідних для досягнення мети реферату.

Текст висновків доцільно структурувати, поділяючи на пункти.

Загальні вимоги до додатків. Додатки оформлюють як продовження змісту роботи на наступних його сторінках, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додатки не є обов'язковими. До загального обсягу роботи вони не входять. Додаток повинен мати заголовок, надрукований вгорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині

рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкується слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. У додатки можуть входити різноманітні таблиці, ілюстрації, схеми, діаграми тощо.

У разі потреби до додатків доцільно включати допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття роботи. Додатки позначають великими літерами української абетки, починаючи з А, за винятком літер Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ь. Після слова «Додаток» друкують літеру, що позначає його послідовність. Якщо у роботі один додаток, то він позначається «Додаток А». Кожний додаток слід починати з нової сторінки.

Загальні вимоги до бібліографічного опису. Бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні. Бібліографічні посилання є обов'язковими для всіх видів письмових робіт студентів і їх слід складати одним із таких способів:

- у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування і рекомендований при написанні дисертацій),
  - в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків,
  - у хронологічному порядку.
- Бібліографічні посилання оформлюється згідно з ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання».

До бібліографічного опису включають ті публікації, якими користувався автор під час підготовки роботи. До списку літератури включають публікації переважно останніх 5-10 років. Особливу цінність становлять *роботи останнього року* – монографії та наукові статті. Кількість не менше 10 праць, які оформленні відповідно до сучасних вимог оформлення бібліографії згідно з ДСТУ 8302:2015*. Розміщення літературних джерел здійснювати в алфавітному порядку згідно з ДСТУ.

5.6. Вимоги до структурних елементів оформлення робіт

Способи скорочення слів

1. Скорочення за першою літерою: *XX ст., 1905 р., н.е., р. Дніпро, с. г.*
2. За кількома першими літерами: *істор. подія, центр. місце, політ. процес, геогр. Назва.*
3. Пропуск кількох літер: *сусп-во, р-н, госп-во, з-д.*
4. Використання абревіатур ВНЗ, ООН.
5. Вилучення голосних: Свтслв (Святослав), кзк (козак).
6. Символи >, <, f, S.
7. Ієрогліфи Ψ, @.

---

* ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Загальні положення та правила складання. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (дів. дод. Б і В).

Загальні правила цитування

При написанні навчальних та наукових видань необхідно давати посилання на джерела, матеріали або окремі результати з яких наводяться у тексті. Посилатися слід на останні видання публікацій. Посилання в тексті на джерела слід зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, «...у працях [1-7]...».

Для підтвердження власних аргументів посиланням на авторитетне джерело або для критичного аналізу того чи іншого друкованого твору слід наводити цитати. Загальні вимоги до цитування такі:

– *текст цитати* починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий у джерелі, із збереженням особливостей авторського написання. Наукові терміни, запропоновані іншими авторами, не виділяються лапками, за винятком тих, що викликали загальну полеміку. У цих випадках використовується вираз «так званий»;

– *цитування повинно бути повним*, без довільного скорочення авторського тексту і без перекручень думок автора. Пропуск слів, речень, абзаців при цитуванні допускається без перекручення авторського тексту і позначається трьома крапками.;

– *кожна цитата* обов'язково супроводжується посиланням на джерело;

– *якщо необхідно виявити ставлення автора* до окремих слів або думок з цитованого тексту, то після них у круглих дужках ставлять знак оклику або знак питання;

– *якщо автор, наводячи цитату*, виділяє в ній деякі слова, робиться спеціальне застереження, тобто після тексту, який пояснює виділення, ставиться крапка, потім дефіс і вказуються ініціали автора, а весь текст застереження вміщується у круглі дужки. Варіантами таких застережень є: (курсив наш. – М.Х.), (підкреслено мною. – М.Х.), (розбивка моя. – М.Х.).

Загальні вимоги до розміщення та оформлення ілюстрацій

Як відомо, всяке дослідження потребує узагальнення та наочного подання і відображення складних ситуацій за допомогою ілюстрацій (блок-схем, схем, графіків, діаграм, фотознімків, рисунків). Ілюстрації разом з їх назвами слід розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у роботі. Ілюстрації нумерують арабськими цифрами без знаку № порядковою нумерацією у межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номер ілюстрації складають з номера розділу та порядкового номера ілюстрації у цьому розділі, відокремлених крапкою. Наприклад: «Рис. 1.2» – другий рисунок першого розділу. Назви ілюстрацій (рисунків) розміщують після їхніх номерів. Кожна ілюстрація (рисунок) має відповідати тексту, а текст – ілюстрації. Весь графічний матеріал повинен бути мінімальним за обсягом.

Підпис під ілюстрацією (рисунком) звичайно має чотири основні елементи:

– найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис.»;

– порядковий номер ілюстрації, який вказується арабськими цифрами; при

наявності в основній частині роботи розділів порядковий номер складається з двох чисел: перше – номер розділу, друге – порядковий номер в розділі;

– тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із найбільш стислою характеристикою зображеного;

– експлікацію, яка будується так: деталі ілюстрації (рисунок) позначають цифрами, які виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом. Але експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його.

Особливим методом наочного представлення і зображення статистичної інформації є графічний метод. Статистичні дані, представлені у вигляді діаграм, стають більше виразними, привабливими й доступними для сприйняття й розуміння, полегшують і прискорюють сприйняття зображених статистичних даних.

Основні вимоги до оформлення графіків:

– потребують точного відображення даних;
– повинні найкращим чином відповідати змісту і логічній природі явищ, що зображуються;

– бути наочними, зрозумілими, легко читатися, привертати і утримувати увагу;

– бути художньо оформленими, графічні образи розмальовані різними кольорами.

Основні правила побудови графіків:

• *кожен графік повинен мати назву, яка подається:*

– над графіком в демонстраційних малюнках;

– під графіком, якщо він вміщується в тексті;

• *графік повинен мати всі необхідні пояснювальні надписи:*

– наявність масштабу;

– пояснення значення забарвлень, штриховок, назви показників;

– пропорція шкал графіка має бути із співвідношенням у / х, як 1:1,5;

– на горизонтальній шкалі потрібно розміщувати незалежні змінні – роки, об'єкти, на вертикальній – залежні показники;

• *масштаб потрібно вибирати таким, щоб:*

– різниця величин ясно відображалася;

– показники помістилися на полі графіка;

– графік легко читався, тобто був читабельним.

Загальні вимоги до побудови й оформлення таблиць

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді статистичної таблиці. *Статистичні таблиці – це форма раціонального та систематизованого викладення цифрової інформації.* Призначення таблиць полягає в тому, щоб розкрити сутність, елементи, види і різновиди таблиць, техніку їх побудови та стандартні правила оформлення. Основною перевагою цифрової інформації, зведеної в таблиці, є компактність, наочність, виразність. Інформація стає легкодоступною і рельєфною, компактною і раціональною.

Мета побудови таблиць багатогранна:

♦ систематизація цифрової інформації;

- ♦ полегшення і прискорення ефекту сприйняття;
- ♦ інтенсифікація пізнавального процесу;
- ♦ економія місця при викладенні інформації.

Таблиці складають не лише на заключному етапі дослідження. В процесі обробки статистичних даних користуються допоміжними, робочими таблицями. Їх слід відрізнити від допоміжних розрахункових таблиць (логарифмічних, таблиць коефіцієнтів). Статистичними таблицями вважають тільки ті, що містять наслідки статистичного аналізу різних явищ і процесів.

Таблиця за своїм логічним змістом розглядається як «статистичне речення», що має свій підмет і присудок. Основні елементи таблиць наведено нижче (табл. 5.2).

<p>За своїм логічним змістом таблиця розглядається як статистичне речення, що має свій підмет і присудок. Підмет таблиці характеризує об'єкт дослідження, Присудок – це система показників, що відображає підмет як об'єкт.</p>	<p>За формою побудови –це прямокутник, що має горизонтальні рядків і вертикальні графи: перетин рядків і граф утворює клітини таблиці. Ліві бічні і верхні клітини призначені для словесних заголовків, решта – для числових.</p>
--	---

Рис. 5.2. Елементи таблиць

Схема статистичної таблиці наведена на рис. 5.3

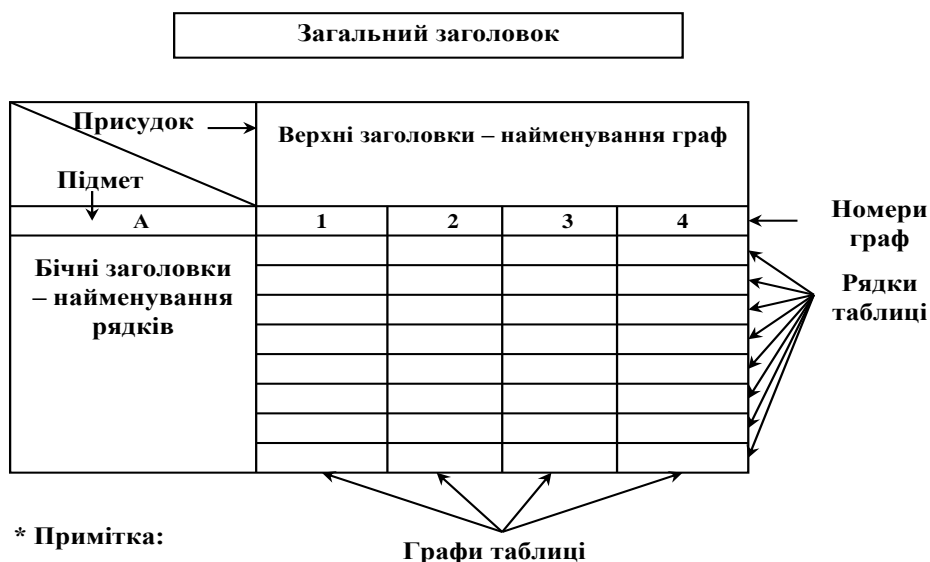

Рис. 5.3. Схема статистичної таблиці

Кожна таблиця має три заголовки:

- загальний– відображає зміст таблиці (його місце над таблицею);
- лівий(бічний) – найменування рядків, розкривають зміст підмета;
- верхній– найменування граф, розкривають зміст присудка.

Оптимальний за розміром об'єм таблиці складає 25-30 графо-клітин, який є добутком рядків і граф. Висота рядків повинна бути не меншою 8 мм.

Примітка до таблиці стосується будь-якої частини, подається з лівого боку, під таблицею з написанням слова “Примітка” і позначається символом зноски (*, чи 1,2 ... тощо).

Правила побудови таблиць

Вірність побудови залежить від трьох компонентів:

- *правильності розміщення підмета і присудка:*

– основне місце підмета у бічних заголовках;
– при відсутності компактності і наочності можуть бути винятки, коли присудок міняється місцем з підметом.

- *правильності розробки присудка:*

– присудок повинен мати мінімальне число показників;
– він не повинен загроможуватись подробицями;
– він повинен займати якнайменше місця і полегшувати читання таблиці.

- *послідовності розміщення показників присудка:*

– показники повинні розкриватись, виходячи з логіки змісту явищ, що вивчаються і логіки їх пізнань;
– найбільш важливі повинні розміщуватись попереду другорядних;
– при наявності великої кількості показників у присудка (>5) потрібно будувати не одну, а систему часткових таблиць, що доповнюють одна одну.

Вимоги до оформлення таблиць:

- кожна таблиця повинна мати назву, яка має бути стислою та відбивати її зміст:

– заголовок повинен розміщуватись над таблицею (рис. 5.3);
– текст заголовка має бути коротким, лаконічним;
– відривати (переносити) заголовок від таблиці не можна;

- назви рядків і граф повинні даватися повністю без скорочень;
- кожна таблиця повинна мати одиниці виміру;
- числа в таблиці не повинні бути громіздкими (не > 3-4 знаків);
- таблиці іноді потребують нумерації, яка робиться по-різному:

– перед назвою (ставлять цифри номера);
– над назвою в правій частині таблиці (пишуть слово “таблиця”, знак номера і сама цифра номера).

Таблицю слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. З нового рядка пишуть слово «Таблиця» з великої літери, після чого вказують порядковий номер. Назву і слово «Таблиця» починають з великої літери. *Назву не підкреслюють*, друкують симетрично до тексту.

Таблиці нумерують арабськими цифрами порядковою нумерацією у межах розділу, за винятком таблиць, наведених у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад: «Таблиця 1.2» – друга таблиця першого розділу. Після її номера дається її заголовок, який друкують малими літерами (крім першої великої) і вміщують над таблицею.

Загальні вимоги до написання формул та рівнянь

Формули та рівняння розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Формули та рівняння у рефераті (за винятком формул та рівнянь, наведених у додатках) нумерують порядковою нумерацією арабськими цифрами у межах розділу. Номер формули або рівняння складають із номера розділу та порядкового номера формули або рівняння, відокремлених крапкою. Номер формули або рівняння зазначають на рівні формули або рівняння у круглих дужках у крайньому правому положенні на рядку, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу). Номер, який не вміщується у рядку з формулою, переносять у наступний – нижче формули.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів треба подавати безпосередньо під формулою в тій послідовності, в якій вони дані у формулі. Значення кожного символу і числового коефіцієнта треба подавати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають зі слова «де» без двокрапки.

Невеликі і нескладні формули, що не мають самостійного значення, вписують всередині рядків тексту.

Загальне правило пунктуації в тексті з формулами таке: формула входить до речення як його рівноправний елемент. Тому в кінці формул і в тексті перед ними розділові знаки ставлять відповідно до правил пунктуації. Двокрапку перед формулою ставлять лише у випадках, передбачених правилами пунктуації:

- у тексті перед формулою є узагальнююче слово;
- цього вимагає побудова тексту, що передує формулі.

ПИСЬМОВІ НАУКОВО-ДОСЛІДНІ РОБОТИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ І ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО НИХ

Написання і оформлення Есе

Есе як вид письмової навчальної роботи, самостійна творча робота із запропонованої викладачем теми або переліку тем для самостійного вибору студентами та виконується як поза аудиторна робота. Перелік тем Усе за темами навчальної дисципліни надано в табл. 5.2.

5.2. Перелік тем Есе

№ п/п	Теми	Назви тем Есе
1.	T1	Ціль, ознаки, характерні риси та функції науки
2.	T2	За якими ознаками класифікуються наукові дослідження?
3.	T3	Стадії обробки інформації, їх характеристика. Класифікація інформації
4.	T4	Методологія та методи наукових досліджень, їх характеристики та напрями застосування.
5.	T5	Етичні норми у навчанні. Чесність і доброчесність
6.	T6	Виключення, які не є плагіатом.
	T7	Види та форм науково-дослідної роботи студентів у вищих навчальних закладах.
7.	T7	Технологія наукового дослідження та методика його здійснення
8.	T8	Есе : поняття, зміст, головна мета, місія та види
9.	T9	Схема форм організації та основні вимоги до навчально-дослідної роботи студентів
10.	T10	Періодичні та неперіодичні видання: поняття та типи

Есе представляє собою малу форму письмової роботи студента, а саме: як твір – міркування невеликого обсягу з вільною композицією, що виражає індивідуальні міркування студента з конкретного питання, проблеми й свідомо не претендує на повноту й вичерпне трактування теми.

Головна місія та мета Есе – це викладення самостійного бачення студентом проблеми, питання, теми на підставі опрацьованого матеріалу та аргументів. Застосування Есе в навчальному процесі сприяє набуттю компетентностей щодо більш чіткого й фахового формулюванню думок, допомагає розташовувати ці думки в логічній послідовності, припускає вільне володіння мовою термінів і понять, розкриває глибину й широту навчального матеріалу, вчить використовувати приклади, цитати, необхідні аргументи за відповідною темою.

Передбачає вираження студентом своєї точки зору, особистої суб'єктивної оцінки предмета міркування, дає можливість нестандартного (творчого), оригінального висвітлення матеріалу. Це також вільний стиль з можливими елементами імпровізації.

Характерною особливістю Есе є його «адресність»: Есе спрямоване на підготовленого читача. Тим самим така «адресність» дозволяє студенту зосередити увагу на розкритті нового змісту.

Розрізняють види Есе: аналітичні, описові, розповідні, рефлексивні, критичні та інші.

Процес написання Есе можна уявити як ланцюжок, послідовність певних елементів, етапів, процесів. Для студентів важливими є такі процеси та елементи:

– підбір джерел для підготовки Есе. Спочатку слід ознайомитися з

теоретичними питаннями з тематики, викладеними у підручниках (не навчальних посібниках). Далі слід відібрати дві або три ключові сучасні наукові статті, монографії, в яких подаються зрозумілі концептуальні рамки або теоретична аргументація чи наводяться всебічні емпіричні дані. Таке ознайомлення із зазначеним джерелами сформує певні основні орієнтири щодо теми, слугуватиме фундаментом для цілеспрямованої подальшої підготовки Есе;

– уточнення теми Есе. Аналіз протиріч, розгляд тематичних досліджень, формування проблеми дозволяють студенту уточнити тему Есе. При уточненні теми перш за все студент має переконатися, що він правильно сформував та зрозумів її.

Структура Есе має бути такою*:

1. Титульний аркуш (заповнюється за рекомендованим зразком).
2. Вступ.
3. Основна частина.
4. Висновок.

Підготовка і оформлення тез на конференцію

Першою спробою студента виявити свої здібності до науково-дослідної діяльності здебільшого є підготовка тез наукової доповіді (повідомлення). Проте підготовка даного виду публікації залишається актуальною для студента впродовж всього періоду його діяльності.

Тези (від гр. thesis – положення, твердження) – це коротко, точно, послідовно сформульовані ідеї, думки, положення наукової доповіді, повідомлення, статті або іншої наукової праці. Вони містять матеріали, положення, категорії, які автор вперше вводить у науковий обіг.

Обсяг тез становить, як правило, 2-3 сторінки друкованого тексту через 1-5 інтервали. Можливий і інший обсяг, якщо його визначають організатори конференції або семінару, на яких автор збирається виступати з доповіддю чи повідомленням.

Правила підготовки тез наукової доповіді:

– правильно (згідно вимог) розмістити прізвище автора та його ініціали; при необхідності вказати інші дані, які доповнюють відомості про автора (студент, аспірант, викладач, місце роботи або навчання);

– чітко сформулювати назву тез доповіді, яка має відображати головну ідею, думку, положення (2-5 слів);

– в тезах має бути забезпечена така послідовність: актуальність проблеми; стан розробки проблеми (перелік вчених, які зверталися до розробки цієї проблеми); наявність проблемної ситуації та необхідність у її вивченні, вдосконаленні з огляду на сучасний стан її розробки; основні ідеї, положення; результати дослідження, їх значення для розвитку теорії та (або) практики.

– *формулювання кожної тези* починається з нового рядка. Кожна теза містить самостійну думку, що висловлюється в одному або кількох реченнях;

– *посилання на джерела*, цитати в тезах доповіді використовуються рідко,

---

* Зміст до письмових науково-дослідних робіт. с. 49-58.

зазвичай опускається цифровий, фактичний матеріал.

Теми тез наукової доповіді на студентській конференції з дисципліни надано у табл. 5.3.

5.3. Назви тем тез наукової доповіді

№ п/п	Теми	Назви тем тез наукової доповіді
1.	T1	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукова теорія, наукові закони і наукові факти».
2.	T2	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукові дослідження: поняття, мета та завдання».
3.	T3	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Інформаційно-пошукова мова бібліотек. Бібліографічний опис літератури, вимоги до оформлення».
4.	T4	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Системний підхід. Вірогідно-статистичні методи».
5.	T5	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Складові академічної доброчесності у ВНЗ».
6.	T6	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Поняття про посилання. Типи посилань».
7.	T7	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Форми організації навчально-дослідної роботи студентів».
8.	T8	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Підготовка реферату. Зміст висновків і рекомендацій».
9.	T9	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Основні вимоги до виконання курсової роботи».
10.	T10	Підготувати текст тез і виступу на студентській науковій конференції з теми: «Наукові видання: поняття, значення, завдання, види та функції».

Зразок оформлення тез:

- УДК
- Прізвище та ініціали першого автора * науковий ступінь та звання автора, посада та місце роботи Прізвище та ініціали другого автора науковий ступінь та звання автора, посада та місце роботи. Прізвище та ініціали третього автора науковий ступінь та звання автора, посада та місце роботи.
- *Назва тез* наукової доповіді. Основний текст тез наукової доповіді.
- *Бібліографічні посилання.*

Підготовка і оформлення наукової доповіді (повідомлення)

Наукова доповідь – становить собою публічно викладену наукову проблему на семінарі, нараді, симпозіумі, конференції тощо.

Теми наукової доповіді (повідомлення) на семінарі, студентській конференції з дисципліни надано у табл. 5.4.

5.4. Назви тем повідомлень на семінарі

№ п/п	Теми	Назви тем повідомлень на семінарі
1.	T1	Підготувати наукове повідомлення про складові та елементи науки. Критерій Поппера.
2.	T2	Підготувати наукове повідомлення про те чим відрізняються теоретична новизна від практичної ?
3.	T3	Підготувати наукове повідомлення про сутність обробки інформації на ЕОМ. Етапи обробки інформації.
4.	T4	Підготувати наукове повідомлення про поняття: ідеалізація і формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція.
5.	T5	Підготувати наукове повідомлення про основні поняття академічної доброчесності.
6.	T6	Підготувати наукове повідомлення про важливі елементи у бібліографічному описі.
7.	T7	Підготувати наукове повідомлення про технологічні цикли наукового дослідження студентів.
8.	T8	Підготувати наукове повідомлення про характерну особливість написання Есе.
9.	T9	Підготувати наукове повідомлення про загальні вимоги до оформлення рефератів, їх обсяг.
10.	T10	Підготувати наукове повідомлення про види довідкових, бібліографічних, оглядових видань.

Доповідь включає в себе: вступ, основну частину, висновки і бібліографічні посилання.* Якщо наукова доповідь готується на основі опублікованих тез, то автор, виступаючи на науковому форумі з доповіддю чи повідомленням може посилатися на тези і зупинятися лише на основних, дискусійних ідеях. Щоправда, бувають випадки, коли спочатку готується повний текст доповіді, а на конференції у скороченому (тезовому) вигляді ознайомлюють з нею присутніх. Обсяг доповіді становить 6-10 сторінок друкованого тексту. Якщо доповідь вкладається у 4-5 сторінок, то вона відноситься до *повідомлень*.

Зразок оформлення титульної сторінки доповіді:

УДК 001.891:338.48 (привласнюється автором).

Тарасова В. В., д.е.н., професор.

Житомирський державний університет ім. Івана Франка.

Основи організації наукових досліджень в туризмознавстві.

Підготовка презентацій повідомлень(виступу) на семінарі

Час виступу – до 10 хв., тому розмір тексту – 4-4,5 сторінки.

Презентація – ілюстрація виступу. Основні елементи презентації:

1. Титульний слайд – тема; П.І.Б. доповідача; клас; навчальний заклад; П.І.Б. наукового керівника, його посада, місце роботи.

2. Інформаційні слайди – актуальність проблеми; науковий апарат; завдання; хід, зміст дослідження; результати дослідження; основні висновки. Інформаційні слайди можуть містити діаграми та графіки, необхідні текстові, табличні й інші матеріали.

3. Завершальний слайд – подяка за увагу.

---

* Зміст до виконання розділів науково-дослідних робіт див. с. 41-43.

Теми презентації на семінарі, студентській конференції з дисципліни надано у табл. 5.5

5.5. Назви тем презентації повідомлень на семінарі

№ п/п	Теми	Назви тем презентації повідомлень на семінарі
1.	T1	Підготувати презентацію з теми: «Наукова теорія, наукові закони і наукові факти»
2.	T2	Підготувати презентацію з теми: «Наукові дослідження: поняття, мета та завдання».
	T2	Актуальні напрями наукових досліджень в сфері туристичної діяльності.
3.	T3	Підготувати презентацію з теми: «Інформаційно-пошукова мова бібліотек. Бібліографічний опис літератури, вимоги до оформлення».
4.	T4	Підготувати презентацію з теми: «Системний підхід. Вірогідно-статистичні методи».
5.	T5	Підготувати презентацію з теми: «Складові академічної доброчесності у ВНЗ»
	T6	Етичні норми у навчанні.
6.	T6	Підготувати презентацію з теми: «Поняття про посилання. Типи посилань».
7.	T7	Підготувати презентацію з теми: «Форми організації навчально-дослідної роботи студентів».
	T7	Особливості наукових досліджень, що виконуються поза навчальний час (НДРС).
8.	T8	Підготувати презентацію з теми: «Підготовка реферату. Зміст висновків і рекомендацій».
9.	T9	Підготувати презентацію з теми: «Основні вимоги до виконання курсової роботи».
	T10	Бібліографічний опис друкованих книг (до 15 джерел), які висвітлюють розвиток наукових досліджень в Україні.
10.	T10	Підготувати презентацію з теми: «Наукові видання: поняття, значення, завдання, види та функції».

Вибір типу інформації, схем структуризації даних та порядок їх викладу здійснюється відповідно до мети створення презентації. Необхідна репетиція виступу для його “шліфування” та узгодження з презентацією.

Написання і оформлення статті. Наукова стаття – є одним із видів публікацій, в якій подаються кінцеві результати, висвітлюються окремі питання з теми дослідження, фіксується науковий пріоритет автора, що робить поданий матеріал надбанням фахівців.

Відповідно до постанови Президії ВАК України від 15.01.2003 р. N0705/1 наукові статті зараховуються як фахові при наявності таких необхідних структурних складових:

- постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Наукова стаття подається до редакції в завершеному вигляді відповідно до вимог, які публікуються в окремих номерах журналів або збірниках у вигляді пам'ятки автору. Оптимальний обсяг наукової статті (0,5-0,7 др. арк.).

Рукопис статті повинен мати:

- повну назву роботи, прізвище та ініціали автора, анотації, список використаної літератури;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку;
- бібліографічні посилання.

Загальні вимоги до змісту статті:

- матеріал, що пропонується для опублікування, повинен бути оригінальним та таким, що раніше не публікувався;
- стаття повинна бути завершеною науковою роботою, що містить належну наукову новизну та/або практичну значущість, обґрунтування положень;
- анотація (в різних виданнях: реферат, авторське резюме) є основним джерелом інформації щодо змісту статті та викладених в ній результатів дослідження. Обсяг анотації 100-200 слів. В тексті анотації слід застосовувати значущі слова із тексту статті, дотримуватися єдності термінології, не використовувати загальні фрази, не робити посилання на публікації;
- всі цитати мають закінчуватися посиланнями на джерела.
- бібліографічні посилання (список літератури) надається окремим блоком; в оригінальних статтях рекомендовано використовувати не більше 10 джерел за останні 10 років, в наукових статтях не більше 20 джерел, посилання нумеруються за абеткою.
- список літератури для науково-метричних баз (scopus та інші) повинен включати тільки посилання на статті з журналів, збірників статей, наукових праць, монографій, матеріалів конференцій. Література наводиться мовою оригіналу. Спочатку надаються посилання на роботи авторів на російській / українській мові (для видань на російській / українській мовах);
- всі статистичні дані мають бути підтвердженими посиланнями на джерела;
- обсяг статті в залежності від вимог журналу від 8 до 24 тис. знаків з пробілами.

Правила написання наукової статті:

- назва статті стисло відбиває її головну ідею, думку (краще до п'яти слів);
- слід уникати стилю наукового звіту;
- недоцільно ставити риторичні запитання;
- необхідно більше користуватись розповідними реченнями;
- не перевантажувати текст цифрами при переліках тих чи інших думок, положень, вимог;
- прийнятним у тексті є використання словосполучень переліку: «спочатку», «зрозуміло що», «на початку», «потім», «дійсно», «далі», «нарешті», «поперше», «по-друге», «можливо», «між іншим», «в зв'язку з тим», «на відміну», «поряд з цим», тощо.
- цитати в статті використовуються, проте не потрібно ними зловживати;
- усі посилання на авторитети рекомендовано використовувати на початку

статті, а основний обсяг присвячувати викладу власних думок автора;
– стаття має завершуватись конкретними висновками і рекомендаціями.

Загальні вимоги до структури статті:

- загальна структура статті (можуть бути додаткові вимоги журналів) містить: УДК, назву статті, прізвище – ім'я – по батькові, науковий ступінь, вчене звання, місце роботи, анотацію, ключові слова, бібліографічні посилання (References);

- Шрифт – Times New Roman. Всі нетекстові об'єкти мають бути побудовані із застосуванням засобів Microsoft Word (Microsoft Excel Chart, Microsoft Equation). При побудові графіків, таблиць, зображень майте на увазі, що журнал є чорно-білим;

- назва статті, анотація – українською, англійською та російською мовами (розмір анотації близько 100 слів – 2 абзаци); ключові слова – 5-6 позицій трьома мовами;

- мінімальний розмір статті – 8 тис. друкованих знаків з пробілами, максимальний – 34 тис.; оптимальний розмір статті – 20-24 тис. друкованих знаків;

- англійський переклад назви, анотації та ключових слів статті має бути виконаний на належному професійному рівні з урахуванням галузевої специфіки і термінології;

- категорично не дозволяється використання програм-перекладачів та автоматизованих засобів перекладу.

Зміст структурних складових статті:*

- анотація, ключові слова – українською, англійською та російською мовами;

- постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями;

- аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми;

- формулювання цілей (мети) статті (постановка завдання);

- виклад основних результатів та їх обґрунтування;

- висновки та перспективи подальших досліджень;

- бібліографічні посилання (список використаних джерел та літератури – не менше 10 позицій, мовами оригіналу);

- всі структурні складові статті по тексту мають бути виділені жирним шрифтом;

- посилання на підручники та науково-популярну літературу є небажаними;

- посилання на власні публікації є небажаними і допускаються лише в разі нагальної потреби;

- якщо в огляді літератури або далі по тексту є посилання на прізвище вченого

- його відповідна публікація має бути у списку бібліографічних посилань після статті;

- дозволяється тільки первинне цитування, тобто цитування саме з публікації

---

* Зміст до виконання розділів науково-дослідних робіт див. с. 41-43.

- автора, на якого посилається автор статті; вторинне цитування не дозволяється;
- у формулах використовуються лише найрозповсюдженіші символи із стандартного набору;
  - всі таблиці, рисунки та графіки мають бути пронумеровані та мати назву.

Написання і оформлення реферату

Обов'язковим компонентом занять з навчальної дисципліни є підготовка рефератів з найбільш актуальних та складних тем курсу. Реферат має бути виконано самостійно.

Підготовка реферату – один із перших видів дослідницької роботи студентів, що використовується у вищій школі. Реферат – один з початкових видів представлення результатів наукової роботи в письмовому вигляді. Це індивідуальне завдання, яке сприяє розвитку у студентів нахилу до пошукової, дослідницької діяльності та до творчого розв'язання навчально-виховних завдань освітнього закладу. Крім того він сприяє поглибленню і розширенню теоретичних знань студентів з окремих тем навчальних дисциплін, розвиває навички самостійної роботи з навчальною та науковою літературою.

Реферат намагаються писати, як правило, всі студенти під час вивчення різних дисциплін впродовж навчання. Проте, не всім студентів це вдається, на це є значна кількість причин, одна з яких відсутність чітких рекомендацій щодо підготовки та представлення даного дослідження.

Теми рефератів з дисципліни надано у табл. 5.6

5.6. Теми рефератів

№ п/п	Теми	Назви тем рефератів
1.	T1	Підготувати реферат за темою: «Процес пізнання, основні елементи, складові та форми наукового знання».
2.	T2	Підготувати реферат за темою: «Основні складові категоріального апарату наукових досліджень».
3.	T3	Підготувати реферат за темою: «Види каталогів, техніка опрацювання інформації, порядок роботи над текстом».
4.	T4	Підготувати реферат за темою: «Основні правила побудови таблиць і графіків».
	T5	Навички академічної грамотності.
5.	T5	Підготувати реферат за темою: «Види порушень академічної доброчесності».
6.	T6	Підготувати реферат за темою: «Що є формою академічної нечесності? Сутність плагіату».
7.	T7	Підготувати реферат за темою: «Основні елементи – напрями, завдання, форми організації НДРС».
8.	T8	Підготувати реферат за темою: «Види письмових навчально-дослідних робіт і загальні вимоги до них».
9.	T9	Підготувати реферат за темою: «Основне завдання магістерської роботи, її мета, назва, мова».
10.	T10	Підготувати реферат за темою: «Що таке наукова публікація: поняття, функції та основні види?».

Реферат демонструє ерудицію студента, його вміння самостійно аналізувати, систематизувати, класифікувати й узагальнювати суттєву наукову інформацію. Тема реферату обирається студентом самостійно із запропонованого лектором дисципліни переліку або може бути запропонована самим студентом за погодженням із передбачуваним науковим керівником (лектором дисципліни).

Обсяг реферату визначається специфікою теми і змістом матеріалу, кількістю відомостей, їх науковою цінністю або практичним значенням. Рекомендований обсяг становить 10-20 сторінок друкованого тексту (формату А4.). Передбачає виклад матеріалу на основі спеціально підібраної літератури та самостійно проведеного дослідження. На виконання реферату з навчальної дисципліни у робочій навчальній програмі передбачається не менше 10-15 годин самостійної роботи.

Процес написання реферату включає:

- вибір теми;
- підбір необхідної літератури та її вивчення;
- складання плану;
- написання тексту та його оформлення;
- усний виклад реферату.

Реферат необхідно оформлювати відповідно до Державного стандарту України ДСТУ 8302:2015. Необхідно неухильно дотримуватися порядку подання окремих видів текстового матеріалу, таблиць, формул та ілюстрацій.

Загальні вимоги до оформлення рефератів. При написанні реферату потрібно дотримуватися таких правил структури реферату: титульний аркуш, анотація та ключові слова, зміст, вступ, основна частина, висновки, рекомендації, додатки, бібліографічні посилання.

Вимоги до виконання розділів науково-дослідних робіт:*

Починається робота з титульного листа. Титульний аркуш (1 с.) оформлюють на окремому листі паперу, є першою сторінкою реферату, який містить: найменування міністерства та організації, де виконана робота, назву роботи, прізвище, ім'я, по батькові автора, науковий ступінь, вчене звання, посада, прізвище, ім'я, по-батькові наукового керівника, місто та рік.

Далі оформлюється зміст (1 с.), вступ (1-2 с.), основну частину, висновки (1-2 с.), додатки, бібліографічні посилання.*

Не рекомендується використовувати багато вкладених заголовків. Рівень вкладеності не може перебільшувати 4. У рефераті необхідно висловлювати своє ставлення до обраної проблеми, при цьому не рекомендується вести мову від першої особи. Судження краще висловлювати в безособовій формі: «вважаємо», «гадаємо, що», «можемо припустити» тощо; всі міркування потрібно аргументувати. До того ж необхідно дотримуватися таких загальних правил:

---

* Вимоги до виконання розділів науково-дослідних робіт див. с. 41-43.

– розділи слід нумерувати арабськими цифрами без крапок в кінці, підрозділи повинні мати порядкову нумерацію у межах кожного розділу, номер підрозділу складається з номеру розділу і порядкового номеру підрозділу, відокремлених крапкою (наприклад – 1.1, 1.2);

– усі сторінки, починаючи з третьої, послідовно нумеруються з проставленням арабських цифр за загальним правилом у верхньому правому куті, без крапки в кінці. Слід мати на увазі, що першою сторінкою реферату є титульний лист, на якому нумерація сторінки не ставиться, але враховується при нумерації наступних сторінок;

– реферат пишеться чітким, розбірливим почерком, або друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (розмір 210x297 мм) через півтора міжстрокових інтервали (для комп'ютера), з обов'язковим додержанням при цьому такої ширини полів: зверху і знизу – 20 мм, зліва – 30 мм, справа – 10 мм. Загальний обсяг реферату не повинен перебільшувати 10-12 друківаних сторінок тексту через 1,5 інтервали. Робота повинна бути зброшурована і підшита;

– при згадуванні в тексті прізвища обов'язково перед ним ставити ініціали;

– при викладі різних поглядів і наукових положень, цитат, витягів з літератури, необхідно посилатися на використане джерело із зазначенням сторінки.*

До списку літератури включають публікації переважно останніх 5-10 років. Особливу цінність становлять *роботи останнього року* – монографії та наукові статті. Кількість не менше 10 праць, які оформленні відповідно до сучасних вимог оформлення бібліографії згідно з ДСТУ 8302:2015.

Список використаних джерел слід розміщувати одним з таких способів: у порядку появи посилань у тексті (найбільш зручний для користування) або в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків. Кількість позицій у списку має становити не менше 25 джерел.

У тексті роботи, де використано джерело, в квадратних дужках проставляють номер джерела і сторінку, на яку зроблено посилання. Реферат необхідно подавати у поліпропіленовій папці-швидкозшивачі.

Відповідальність за достовірність відомостей і можливе використання запозиченого з літературних джерел матеріалу, які містить реферат, несе автор реферату – студент.

Правила оформлення реферату

Загальні правила

Реферат друкується на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210*297 мм).

Текст роботи друкують, дотримуючись таких розмірів берегів:

- верхній, нижній – 20 мм,

---

* Зміст структурних елементів див. с. 43-47.

- лівий – 30 мм,
- правий – 15 мм.

Розмір шрифту – 14, інтервал – 1,5. Абзацний відступ повинен бути однаковим упродовж усього тексту роботи 1,25 мм.

Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має дорівнювати 1 рядку. Загальна кількість сторінок реферату має складати від 30 до 60 сторінок (враховуючи титульний аркуш).

Нумерація сторінок роботи

Сторінки роботи слід нумерувати арабськими цифрами, додержуючись наскрізної нумерації впродовж усього тексту роботи. Титульний аркуш (перша сторінка роботи) включають до загальної нумерації сторінок роботи, але на ньому номер сторінки не проставляють, на наступних сторінках номер сторінки проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки у кінці.

Нумерація розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів

Розділи, підрозділи, пункти, підпункти роботи слід нумерувати арабськими цифрами. Розділи повинні мати порядкову нумерацію у межах викладення суті роботи, їх позначають арабськими цифрами без крапки, наприклад: 1, 2 і т. д. Підрозділи повинні мати порядкову нумерацію у межах кожного розділу. Номер підрозділу складають із номера розділу та порядкового номера підрозділу, відокремлених крапкою; після номера підрозділу крапку не ставлять, наприклад: 2.3 (третій підрозділ другого розділу).

6. МОДУЛЬНА КОНТРОЛЬНА РОБОТА

МОДУЛЬ 1

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Тема 1 Сутність науки та основні поняття

1. Наука – це: (продовжити фразу).
2. Наука як багатоаспектний феномен.
3. Сутність, мета та завдання науки.
4. Основні поняття науки.
5. Кінцевий результат науки, її основні продукти.
6. Елементи наукової обґрунтованості науки.
7. Наукова теорія, наукові закони і наукові факти.
8. Охарактеризуйте форми системи знань, принципи, постулати, правила, аксіоми.
9. Дайте визначення поняттям: “теорія”, “наукова ідея”, “принцип”, “категорія”, “методологія”, “гіпотеза”, “експеримент”.
10. Висловіть основні вимоги до гіпотези.
11. Які стадії проходить процес розвитку гіпотези?
12. Дати поняття наукової концепції, принципів, положення, фактів.
13. Визначити ціль, ознаки, характерні риси та функції науки.
14. Охарактеризуйте процес пізнання, основні елементи, складові та форми наукового знання.
15. Складові та елементи науки. Критерій Поппера.

Тема 2. Наукове дослідження як особлива форма пізнавальної діяльності

16. Наукові дослідження: поняття, мета та завдання.
17. Формулювання теми дослідження.
18. Поняття «Предмет» і «Об’єкт» дослідження.
19. Суб’єкти наукової діяльності. Великі вчені.
20. Основні принципи, етапи та складові елементи наукової діяльності.
21. За якими ознаками класифікуються наукові дослідження?
22. Визначить форми науково-дослідної роботи.
23. Актуальність наукового дослідження.
24. Чим відрізняються теоретична новизна від практичної?
25. Дати визначення понять: ідея, гіпотеза, експеримент .
26. Основні результати наукових досліджень.
27. Що Ви розумієте під категорійним апаратом наукових досліджень?
28. Основні складові категоріального апарату наукових досліджень.
29. Що треба розуміти під науковою проблемою?
30. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження, їх взаємодія.

Тема 3. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

31. Наукова інформація: поняття, види, ознаки та її роль у проведенні наукових досліджень.
32. Інформаційні джерела наукових досліджень, види інформації і процес її збору.
33. Які етапи накопичення наукової інформації?
34. Загальна схема збору та аналізу наукової інформації.
35. Джерела правової і наукової інформації. Етапи вивчення наукових джерел інформації.
36. Визначення яких основних термінів дається у ст. 1 Закону «Про інформацію».
37. Статистична інформація, чим вона відрізняється від масової інформації?
38. Науково-технічна інформація, інформаційні ресурси та інформаційний ринок.
39. Нормативно-правові основи та інформаційна база наукової діяльності.
40. Довідково-інформаційний фонд і довідково-пошуковий апарат.
41. Інформаційно-пошукова мова бібліотек УДК, ББК.
42. Види каталогів.
43. Техніка опрацювання інформації. Порядок роботи над текстом.
44. Які вимоги до використання цитат?
45. Бібліографічний опис літератури. Вимоги до оформлення.

Тема 4. Основи методології науково-дослідної діяльності

46. Які методи використовуються при проведенні наукових досліджень?
47. Методологія та методи наукових досліджень, їх поняття.
48. Класифікація методів наукового дослідження.
49. Філософські методи, їх роль у науковому пізнанні.
50. Методи теоретичного та емпіричного дослідження.
51. Загальнонаукові методи та прийоми дослідження.
52. Охарактеризуйте загальні методи, методи окремих наук та загальнонаукові методи.
53. Які стадії та пізнавальні завдання емпіричних досліджень?
54. До яких методів відносяться: спостереження, порівняння, вимірювання, опис, експеримент?
55. Дати визначення понять: ідеалізація і формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція.
56. Дати визначення понять: абстрагування, ідеалізація та узагальнення.
57. Дати визначення понять: аналогія, інтуїція і моделювання.
58. Системний підхід. Вірогідно-статистичні методи.
59. Дати визначення статистичної таблиці, статистичного графіка.
60. Основні правила побудови таблиць і графіків.

Тема 5. Академічна доброчесність у навчальному процесі

61. Етичні норми у навчанні. Чесність і доброчесність.
62. Ключові чесноти в освіті. Кодекс честі у навчанні.
63. Академічна доброчесність: сутність, значення.
64. Основні характеристики академічної доброчесності.
65. Чому академічна доброчесність має значення ?
66. Як здійсують дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти?
67. Етичні принципи академічної доброчесності.
68. Назвати основні поняття академічної доброчесності.
69. Дати визначення поняттям: списування бібліографія, цитування, перефраз.
70. Дати визначення поняттям: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація.
71. Складові академічної доброчесності у ВНЗ.
72. Академічна доброчесність у письмових роботах.
73. Рух академічної доброчесності.
74. Види порушень академічної доброчесності.
75. Яким видом порушення є: обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання?

Тема 6. Плагіат як форма академічної недоброчесності

76. Поняття академічної чесності і академічної нечесності.
77. Що є формою академічної нечесності ? Сутність плагіату.
78. Що є формою академічної нечесності ? Сутність плагіату.
79. Види і типи плагіату. Віруси академічного плагіату.
80. Назвати практичні поради щодо запобігання плагіату.
81. Назвати виключення, які не є плагіатом.
82. Поняття про цитування.
83. Поняття про посилання. Типи посилань.
84. Де розміщується внутрішньо текстове посилання ?
85. Як робиться підрядкове і поза текстове посилання ?
86. Як робити посилання на джерело і цитати?
87. ДСТУ – це скорочена назва документу. Якого ?
88. Яку інформацію бібліографічного опису характеризує ДСТУ 8302:2015?
89. Назвати важливі елементи у бібліографічному описі.
90. Як можна подати бібліографічний опис книг, електронних ресурсів?

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ І ТЕХНОЛОГІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тема 7. Технологія науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ

1. Навчальний процес і науково-дослідна робота студентів.
2. Науково-дослідна робота студентів: поняття, головна мета, завдання і основні напрями.
3. Форми наукової діяльності студентів у вищій школі.
4. Як називають науково-дослідницькі роботи студентів у межах навчального процесу та поза навчальним процесом?
5. Що таке об'єкт, предмет та фактори наукового дослідження?
6. Основні елементи – напрями, завдання, форми організації НДРС.
7. Завдання, що виконуються в межах НавДРС та НДРС.
8. Які види навчально-дослідних робіт охоплює НавДРС ?
9. Визначить ці поняття: наукове мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, критичність і самокритичність, діловитість, енергійність, практичність.
10. Яких правил доцільно дотримуватись у НДРС ?
11. Організаційні аспекти наукової діяльності студентів.
12. Основні принципи раціональної організації наукової діяльності студентів.
13. Схема форм організації навчально-дослідної роботи студентів.
14. Технологія наукового дослідження та методика його здійснення.
15. Технологічні цикли наукового дослідження студентів.

Тема 8. Організація навчально-дослідної роботи студентів

16. Форми організації навчально-дослідної роботи студентів.
17. Види письмових навчально-дослідних робіт і загальні вимоги до них.
18. Основні критерії і етапи виконання навчально-дослідних робіт.
19. Написання і оформлення різних видів навчально-дослідних робіт.
20. Есе : поняття, зміст, головна мета, місія та види.
21. Характерна особливість написання есе.
22. Підготовка індивідуального завдання як форми організації навчального процесу.
23. Які розділи повинні містити індивідуальні завдання ? Обсяг тексту.
24. Що розкриває вступ, анотація, основна частина, висновки, додатки індивідуального завдання ?
25. Оформлення формул, ілюстрацій, додатків та списку використаної літератури.
26. Реферат: сутність, значення, завдання.
27. Підготовка реферату. Зміст висновків і рекомендацій.
28. За яким нормативним документом необхідно оформлювати реферат ?
29. Тези на конференцію: сутність, значення, завдання.
30. Оформлення тез: правила підготовки, бібліографічні посилання, обсяг.

Тема 9. Методологія НДРС: написання, оформлення, захист

31. Схема форм організації та основні вимоги до навчально-дослідної роботи студентів.
32. Реферат, алгоритм його підготовки.
33. Види і склад рефератів, зміст структурних розділів.
34. Загальні вимоги до оформлення рефератів, їх обсяг.
35. Курсова (кваліфікаційна) робота: завдання, обсяг, етапи підготовки.
36. Зміст вступу, висновків та рекомендацій до курсових робіт.
37. Структура та алгоритм написання курсової роботи.
38. Основні вимоги до виконання курсової роботи.
39. Підготовка до захисту й захист курсових і кваліфікаційних робіт.
40. Що означає магістерська підготовка ?
41. Сутність магістерської роботи, її структура та обсяг.
42. Основне завдання магістерської роботи, її мета, назва, мова.
43. Вимоги щодо підготовки магістерських робіт: підбір та вивчення літератури.
44. Структура та обсяг магістерської роботи.
45. Процедура підготовки і захисту магістерської роботи.

Тема 10. Оприлюднення та впровадження результатів наукових досліджень студентів

46. Форми впровадження результатів наукового дослідження.
47. Що таке наукова публікація: поняття, функції та основні види?
48. Правила оформлення публікацій та методичні прийоми.
49. Наукові видання: поняття, значення, завдання, види та функції.
50. Періодичні та неперіодичні видання: поняття та типи.
51. Назвати види довідкових, бібліографічних, оглядових видань.
52. До яких видів наукових видань відносяться журнали, бюлетені, вісники ?
53. До яких видів наукових видань відносяться книги, навчальні видання (підручники й навчальні посібники), брошури, листівки ?
54. До яких видів наукових видань відносяться енциклопедії, довідники, термінологічні та тлумачні словники ?
55. До яких видів наукових видань відносяться бібліографічні, реферативні, оглядові видання ?
56. Особливості методик і правила підготовки публікацій до видання.
57. Доповідь, види та вимоги до підготовки.
58. Наукова стаття: структурні елементи та вимоги до оформлення.
59. Тези наукової доповіді: алгоритм тези, правила їх написання.
60. Чого потрібно уникати при підготовці наукової публікації, доповіді, виступу ?

7. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУУ З КУРСУ ОООНД

1. Наука – це: (продовжити фразу).
2. Наука як багатоаспектний феномен.
3. Сутність, мета та завдання науки.
4. Основні поняття науки.
5. Кінцевий результат науки, її основні продукти.
6. Елементи наукової обґрунтованості науки.
7. Наукова теорія, наукові закони і наукові факти.
8. Охарактеризуйте форми системи знань, принципи, постулати, правила, аксіоми.
9. Дайте визначення поняттям: “теорія”, “наукова ідея”, “принцип”, “категорія”, “методологія”, “гіпотеза”, “експеримент”.
10. Висловіть основні вимоги до гіпотези.
11. Які стадії проходить процес розвитку гіпотези?
12. Дати поняття наукової концепції, принципів, положення, фактів.
13. Визначити ціль, ознаки, характерні риси та функції науки.
14. Охарактеризуйте процес пізнання, основні елементи, складові та форми наукового знання.
15. Складові та елементи науки. Критерій Поппера.
16. Наукові дослідження: поняття, мета та завдання.
17. Формулювання теми дослідження.
18. Поняття «Предмет» і «Об’єкт» дослідження.
19. Суб’єкти наукової діяльності. Великі вчені.
20. Основні принципи, етапи та складові елементи наукової діяльності.
21. За якими ознаками класифікуються наукові дослідження?
22. Визначити форми науково-дослідної роботи.
23. Актуальність наукового дослідження.
24. Чим відрізняються теоретична новизна від практичної?
25. Дати визначення понять: ідея, гіпотеза, експеримент .
26. Основні результати наукових досліджень.
27. Що Ви розумієте під категорійним апаратом наукових досліджень?
28. Основні складові категоріального апарату наукових досліджень.
29. Що треба розуміти під науковою проблемою?
30. Емпіричний та теоретичний рівні дослідження, їх взаємодія.
31. Наукова інформація: поняття, види, ознаки та її роль у проведенні наукових досліджень.
32. Інформаційні джерела наукових досліджень, види інформації і процес її збору.
33. Які етапи накопичення наукової інформації?
34. Загальна схема збору та аналізу наукової інформації.
35. Джерела правової і наукової інформації. Етапи вивчення наукових джерел інформації.
36. Визначення яких основних термінів дається у ст. 1 Закону «Про інформацію».
37. Статистична інформація, чим вона відрізняється від масової інформації?

38. Науково-технічна інформація, інформаційні ресурси та інформаційний ринок.
39. Нормативно-правові основи та інформаційна база наукової діяльності.
40. Довідково-інформаційний фонд і довідково-пошуковий апарат.
41. Інформаційно-пошукова мова бібліотек УДК, ББК.
42. Види каталогів.
43. Техніка опрацювання інформації. Порядок роботи над текстом.
44. Які вимоги до використання цитат?
45. Бібліографічний опис літератури. Вимоги до оформлення.
46. Які методи використовуються при проведенні наукових досліджень?
47. Методологія та методи наукових досліджень, їх поняття.
48. Класифікація методів наукового дослідження.
49. Філософські методи, їх роль у науковому пізнанні.
50. Методи теоретичного та емпіричного дослідження.
51. Загальнонаукові методи та прийоми дослідження.
52. Охарактеризуйте загальні методи, методи окремих наук та загальнонаукові методи.
53. Які стадії та пізнавальні завдання емпіричних досліджень?
54. До яких методів відносяться: спостереження, порівняння, вимірювання, опис, експеримент?
55. Дати визначення понять: ідеалізація і формалізація, аналіз і синтез, індукція і дедукція.
56. Дати визначення понять: абстрагування, ідеалізація та узагальнення.
57. Дати визначення понять: аналогія, інтуїція і моделювання.
58. Системний підхід. Вірогідно-статистичні методи.
59. Дати визначення статистичної таблиці, статистичного графіка.
60. Основні правила побудови таблиць і графіків.
61. Етичні норми у навчанні. Чесність і доброчесність.
62. Ключові чесноти в освіті. Кодекс честі у навчанні.
63. Академічна доброчесність: сутність, значення.
64. Основні характеристики академічної доброчесності.
65. Чому академічна доброчесність має значення?
66. Як здійсують дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти?
67. Етичні принципи академічної доброчесності.
68. Назвати основні поняття академічної доброчесності.
69. Дати визначення поняттям: списування бібліографія, цитування, перефраз.
70. Дати визначення поняттям: плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація.
71. Складові академічної доброчесності у ВНЗ.
72. Академічна доброчесність у письмових роботах.
73. Рух академічної доброчесності.
74. Види порушень академічної доброчесності.
75. Яким видом порушення є: обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання?
76. Поняття академічної чесності і академічної нечесності.
77. Що є формою академічної нечесності? Сутність плагіату.

78. Академічний плагіат, його різновиди.
79. Види і типи плагіату. Віруси академічного плагіату.
80. Назвати практичні поради щодо запобігання плагіату.
81. Назвати виключення, які не є плагіатом.
82. Поняття про цитування.
83. Поняття про посилання. Типи посилань.
84. Де розміщується внутрішньо текстове посилання ?
85. Як робиться підрядкове і поза текстове посилання ?
86. Як робити посилання на джерело і цитати?
87. ДСТУ – це скорочена назва документу. Якого ?
88. Яку інформацію бібліографічного опису характеризує ДСТУ 8302:2015?
89. Назвати важливі елементи у бібліографічному описі.
90. Як можна подати бібліографічний опис книг, електронних ресурсів?
91. Навчальний процес і науково-дослідна робота студентів.
92. Науково-дослідна робота студентів: поняття, головна мета, завдання і основні напрями.
93. Форми наукова діяльність студентів у вищій школі.
94. Як називають науково-дослідницькі роботи студентів у межах навчального процесу та поза навчальним процесом?
95. Що таке об'єкт, предмет та фактори наукового дослідження?
96. Основні елементи – напрями, завдання, форми організації НДРС.
97. Завдання, що виконуються в межах НавДРС та НДРС.
98. Які види навчально-дослідних робіт охоплює НавДРС ?
99. Визначить ці поняття: наукове мислення, плановість, динамічність, колективність, самоорганізація, критичність і самокритичність, діловитість, енергійність, практичність.
100. Яких правил доцільно дотримуватись у НІРС ?
101. Організаційні аспекти наукової діяльності студентів.
102. Основні принципи раціональної організації наукової діяльності студентів.
103. Схеми форм організації навчально-дослідної роботи студентів.
104. Технологія наукового дослідження та методика його здійснення.
105. Технологічні цикли наукового дослідження студентів.
106. Форми організації навчально-дослідної роботи студентів.
107. Види письмових навчально-дослідних робіт і загальні вимоги до них.
108. Основні критерії і етапи виконання навчально-дослідних робіт.
109. Написання і оформлення різних видів навчально-дослідних робіт.
110. Есе : поняття, зміст, головна мета, місія та види.
111. Характерна особливість написання есе.
112. Підготовка індивідуального завдання як форми організації навчального процесу.
113. Які розділи повинні містити індивідуальні завдання ? Обсяг тексту.
114. Що розкриває вступ, анотація, основна частина, висновки, додатки індивідуального завдання ?
115. Оформлення формул, ілюстрацій, додатків та списку літератури.
116. Реферат: сутність, значення, завдання.

117. Підготовка реферату. Зміст висновків і рекомендацій.
118. За яким нормативним документом необхідно оформлювати реферат ?
119. Тези на конференцію: сутність, значення, завдання.
120. Оформлення тез: правила підготовки, бібліографічні посилання, обсяг.
121. Схема форм організації та основні вимоги до навчально-дослідної роботи студентів.
122. Реферат, алгоритм його підготовки.
123. Види і склад рефератів, зміст структурних розділів.
124. Загальні вимоги до оформлення рефератів, їх обсяг.
125. Курсова (кваліфікаційна) робота: завдання, обсяг, етапи підготовки.
126. Зміст вступу, висновків та рекомендацій до курсових робіт.
127. Структура та алгоритм написання курсової роботи.
128. Основні вимоги до виконання курсової роботи.
129. Підготовка до захисту й захист курсових і кваліфікаційних робіт.
130. Що означає магістерська підготовка ?
131. Сутність магістерської роботи, її структура та обсяг.
132. Основне завдання магістерської роботи, її мета, назва, мова.
133. Вимоги щодо підготовки магістерських робіт: підбір і вивчення літератури.
134. Структура та обсяг магістерської роботи.
135. Процедура підготовки і захисту магістерської роботи.
136. Форми впровадження результатів наукового дослідження.
137. Що таке наукова публікація: поняття, функції та основні види?
138. Правила оформлення публікацій та методичні прийоми.
139. Наукові видання: поняття, значення, завдання, види та функції.
140. Періодичні та неперіодичні видання: поняття та типи.
141. Назвати види довідкових, бібліографічних, оглядових видань.
142. До яких видів наукових видань відносяться журнали, бюлетені, вісники ?
143. До яких видів наукових видань відносяться книги, навчальні видання (підручники й навчальні посібники), брошури, листівки ?
144. До яких видів наукових видань відносяться енциклопедії, довідники, термінологічні та тлумачні словники ?
145. До яких видів наукових видань відносяться бібліографічні, реферативні, оглядові видання ?
146. Особливості методик і правила підготовки публікацій до видання.
147. Доповідь, види та вимоги до підготовки.
148. Наукова стаття: структурні елементи та вимоги до оформлення.
149. Тези наукової доповіді: алгоритм тези, правила їх написання.
150. Чого потрібно уникати при підготовці публікації, доповіді, виступу ?

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правова

1. Закон України «Про Освіту». Ст. 42 «Академічна доброчесність» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3792-12>.
2. Закон України «Про вищу освіту». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Закон України «Про авторське право і суміжні права». Ст. 50 «Порушення авторського права і суміжних прав» // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України.
4. Закон України «Про туризм» Про туризм від 18.11.2003 № 1282-IV (у редакції від 15.01.2015 р.)
5. Закон України «Про стандартизацію» від 15.01.2015 № 124–VIII.
6. ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Загальні положення та правила складання. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с. URL: <http://lib.pu.if.ua/files/dstu-8302-2015.pdf>.
7. ДСТУ 3008:2015 "Звіти у сфері науки і техніки. Структура та правила оформлення".
8. ДСТУ 3017:2015. Національний стандарт України. Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять.
9. ДСТУ 3582:2013. Національний стандарт України. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила.

Навчальна література

Основна:

10. Основи організації наукових досліджень в туризмознавстві: підручник / В. В. Тарасова, І. К. Нестерчук, І. М. Ковалевська, І.В. Мартинчук. Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2018. 454 с
11. Аймедов К. В. та ін.. Загальна педагогіка та історія педагогіки : підручник. К. :Слово, 2014. 352 с.
12. Антошкіна Л. І., Стеченко Д. М. Методологія економічних досліджень: підручник. К.: Знання, 2015. 311 с.
13. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень: навч. посіб. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 260 с.
14. Гуроров О. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник. Харків : ХНАУ, 2017. 57 с.
15. Зацерковний В. І., Тішаєв І. В., Демидов В. К. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с.
16. Методологія та організація наукових досліджень: конспект з 9 лекцій / Н. Г. Ушакова, Л. О. Мельнік. Харк. держ. ун-т харч. та торг. Х. : ХДУХТ, 2010. 89 с.
17. Мокін, Б. І., Мокін О. Б.. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. – 180 с.

18. Носачова, Ю. В. Основи наукових досліджень: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 128 с.
19. Рассоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» //Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2011. 76 с.
20. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Екологічна статистика : підручник з грифом МОНУ. К.: Центр навчальної літератури, 2008. 392 с.
21. Тарасова В. В., Нестерчук І. К., Ковалевська І. М., Мартичук І. В. Стандартизація, сертифікація та ліцензування в туризмі: підручник. Житомир, 2017. 234 с.
22. Тринько Р. І., Тарасова. В. В. Математична статистика: навч. посіб. з грифом ГУВНЗ і МСГ СРСР. Львів, Світ, 1992. 264 с.
23. Що таке академічна доброчесність: презентація / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/work/infograf-SAUP.pdf>.
24. Що таке наука? / Електронний ресурс: <http://subject.com.ua/philosophy/philosophy/50.html>.
25. Юрченко С. О., Юрченко О. Є. Основи наукових досліджень : навч. посіб.. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2017. 204 с.

Допоміжна

26. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: колективна монографія / заг. ред.: Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 170 с.
27. Американські ради оголошують про старт Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні SAIUP. URL: <http://www.americancouncils.org.ua/uk/news/362/>.
28. Баєв В.В. Дидактичне забезпечення щодо самостійної роботи студентів з дисципліни «Основи наукових досліджень в сфері туризму» (для бакалаврів). Київ: МАУП, 2015. 31 с.
29. Географія туризму: Екологічний туризм / В. В. Тарасова, І. К. Нестерчук, І. М. Ковалевська, А. С. Осіпчук. Київ: Вид-во «SBA Print», 2021. 252 с.
30. Григор'єва М. В., Крикова О. І., Певко С. Г. Довідник з академічної доброчесності для школярів / за ред. О. О. Гужви. Х.: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2016. 64 с. URL: <https://goo.gl/7iNLWr>.
31. Демківський А. В., Безус П. І. Основи методології наукових досліджень: навч. посіб. К. : Акад. муніцип. упр., 2012. 276 с.
32. Ковалевська І. М. Методи оцінки ризиків: метод. Посіб. на допомогу дипломнику. Житомир, ЖНАЕУ, 2011. 50 с.
33. Ковалевська І. М. Статистичні інструменти: метод. посіб. для самостійної роботи. Житомир, ЖНАЕУ, 2012. 35 с.
34. Ковалевська І. М. Статистичне спостереження: метод. посіб. для самостійної роботи. Житомир, ЖНАЕУ, 2012. 29 с.

35. Ковалевська І. М. Статистичне спостереження і формування інформаційної бази (на базі програми МО Excel): метод. посіб. на допомогу дипломнику. Житомир, ЖНАЕУ, 2011. 27 с.
36. Ковалевська І. М. Узагальнюючі статистичні показники: метод. посібник для самостійної роботи за комп'ютерними технологіями. Житомир, ЖНАЕУ, 2012. 25 с.
37. Краус Н. М. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Полтава : Оріяна, 2012. 180 с.
38. Методичні вказівки для проведення практичних занять, з дисципліни ОНД / уклад. О. А. Дегтяр, М. М. Новікова. Харків ХНУМГ, 2015. 34 с.
39. Методичні вказівки до лабораторних занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» (для студентів 4 курсу, напряму підготовки «Туризм») / уклад.: Т. М. Єфременко. Х.: ХНУМГ, 2014. 23 с.
40. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни "Методологія та організація наукових досліджень" / укладач О. М. Коробочка. Дніпродзержинськ, ДДТУ, 2015. 63 с.
41. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Методологія і організація наукових досліджень» для студентів спеціальностей – туризм / уклад. О. М. Радіонова. Харків : ХНУМГ, 2017. 27 с.
42. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. / В. М. Михайлов [та ін.]. Х. :ХДУХТ, 2014. 220 с.
43. Методичні рекомендації для закладів вищої освіти з підтримки принципів академічної доброчесності <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/recomendatsii.pdf>.
44. Методичні рекомендації до підготовки кваліфікаційних робіт другого (магістерського) рівня. / уклад. Павленчик Н. Ф., та ін. Львів, 2018. 44 с. URL : <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/16076>
45. Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах : метод. рек. / автори-уклад. : О.Боженко, Ю. Корян, М. Федорець. Київ : УБА, 2016. 117 с.
46. Міжнародні стилі цитування та посилання в наукових роботах: метод. рек. / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець. Київ: УБА, 2016. Електрон. вид. 117 с.
47. Мокін, Б. І., Мокін О. Б.. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Вінниця : ВНТУ, 2014. – 180 с.
48. Навчально-метод. посіб. до організації самостійної роботи з дисципліни "Методологія та організація наукових досліджень" для студентів спеціальності «Туризмознавство» / укладач О. І. Дутчак. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 52 с.
49. Драб Н. Л. Ділове листування : навчальний посібник. Вінниця : Нова Книга, 2018. 232 с.
50. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ : методичні поради / автори-укладачі: Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016. Електрон. вид. 1 електрон.

опт. диск (CD-ROM). 39 с. ISBN 978-966- 97569.

51. Немець К. А. Нові методологічні можливості дослідження суспільно-географічного процесу. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Часопис соціально-економічної географії: міжрегіональний збірник наукових праць, Вип. 17 (2). 2014. С. 7-10.

52. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнктів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

53. Піктограми. URL: <https://icons8.com>.

54. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні / Srtengthening Academic Integrity in Ukraine Project. URL: <https://saiup.org.ua>.

55. Програмне забезпечення для перевірки наукових текстів на плагіат: інформаційний огляд / автори- укладачі: А. Р. Вергун, Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова ; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Українська бібліотечна асоціація. Київ : УБА, 2016.

56. Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях. статтях тощо) (лист МОН від 15.08.2018 р.): <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instrukt-list/1-11-8681-vid-15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>.

57. Розширений глосарій термінів та понять ст. 42 «Академічна доброчесність» Закону України «Про освіту» (від 5 вересня 2017 р.) <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2018/10/25/glyusariy.pdf>.

58. Тарасова В. В. Методичні поради до написання і оформлення дисертації та автореферату дисертації: метод. посіб. Житомир, ЖНАЕУ, 2015. 70 с.

59. Тарасова В. В. Нормативні документи з питань підготовки та оформлення дисертацій: збірник. Житомир, ЖНАЕУ, 2015. 195 с.

60. Тарасова В. В., Данкевич Е. М., Ковалевська І. М., Данкевич В. Е. Екологічне нормування: підручник. Житомир: Видавець О. О. Євенок, 2017. 344 с.

61. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Геоекологічний ризик: курс лекцій. Житомир, ЖНАЕУ, 2011. 144с.

62. Тарасова В. В., Ковалевська І. М. Екологічна статистика: курс лекцій. Житомир, ЖНАЕУ, 2011. 142 с.

63. Чикайло Ю. І. та ін. Методичні рекомендації для підготовки та захисту магістерських робіт студентів спеціальності 242 "Туризм" денної та заочної форм навчання. Львів : ЛДУФК, 2018. 38 с.

64. Чмиленко Ф. О., Жук Л. П. Посібник до вивчення дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень». Д.: РВВ ДНУ, 2014. 48 с.

65. Шкіцька, І. Ю. Основи академічної доброчесності: навч.-метод. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 64 с.

66. Юринець В. Є. Методологія наукових досліджень : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 178 с.

Інтернет-ресурси:

67. Academic Integrity for students: online course / University of New Mexico. URL: <https://goo.gl/ap8BDZ>.

68. Сайт Міністерства освіти і науки України. Розділи Наукова діяльність та Інновації та трансфер технологій. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

69. Матеріали сайту Кабінету Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua/>.

70. Законодавство України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/>

71. Закон України "Про наукову і науково-технічну діяльність". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

72. Закон України "Про освіту" URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

73. Закон України "Про вищу освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

74. Закон України "Про інформацію" URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Додаток А

1. Санаторно-курортні і оздоровчі заклади

	2000	2010/ 11	2012	2013	2014	2015	2016	2021	Сума	Середнє
Кількість закладів	3327	3012	2897	2829	1928	1863	1722	1641		
Санаторії	480	453	445	440	304	295	279	169		
Пансіонати з лікуванням	69	55	39	37	16	14	12	12		
Санаторії-профілакторії	377	224	185	165	118	79	63	69		
Будинки і пансіонати відпочинку	266	280	286	271	90	76	73	53		
У них ліжок (місць), тис.	502	445	421	407	271	270	239	226		
у санаторіях	136	126	123	123	77	76	68	52		
у пансіонатах з лікуванням	15	15	10	9	3	2	2	2		
у санаторіях-профілакторіях	31	19	18	15	17	12	10	10		
у будинках і пансіонатах відпочинку	63	58	60	57	18	15	13	11		
Кількість оздоровлених, тис. осіб	2870	2942	2904	2835	1610	1483	1508	1526		
у санаторіях	1105	1278	1209	1249	670	544	540	450		
у пансіонатах з лікуванням	114	99	70	63	17	12	16	15		
у санаторіях-профілакторіях	274	193	156	130	100	62	66	68		
у будинках і пансіонатах відпочинку	276	325	373	361	81	77	75	65		

2. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку

	2010	2015	2016	2017	2021	сума	середнє
Кількість закладів, од	16646	9743	9669	9745	9328		
з них – заклади оздоровлення	510	333	316	299	244		
у тому числі							
позаміські	461	281	273	258	212		
санаторного типу	46	47	38	36	27		
дитячі центри	3	5	5	5	5		
з них – заклади відпочинку	16136	9410	9353	9446	9084		
у тому числі							
праці і відпочинку	694	385	318	287	269		
з денним перебуванням	14954	8769	8790	8917	8606		
позаміські	138	143	146	142	131		
наметові містечка	350	113	99	100	78		

3. Розподіл туристів за метою поїздки та видами туризму у 2021 році за регіонами

О області	Обслуговано внутрішніх туристів, усього	У тому числі за метою поїздки						З них діти віком 0-17 років
		служба, ділова, навчання	дозвілля, відпочинок	лікування	спортивний туризм	спеціалізований туризм	інші	
Україна	393396	131802	214107	42281	1133	237	3836	26670
Вінницька	7728	149	7579	–	–	–	–	1413
Волинська	1388	130	779	479	–	–	–	242
Дніпропетровська	3571	10	2596	904	61	–	–	1132
Донецька	3003	4	2938	41	20	–	–	1592
Житомирська	421	–	420	1	–	–	–	91
Закарпатська	2814	4	2806	4	–	–	–	285
Запорізька	7558	106	7406	46	–	–	–	1206
Івано-Франківська	55473	–	52343	345	–	–	2785	7740
Київська	1161	–	971	170	20	–	–	183
Кіровоградська	187	–	163	24	–	–	–	17
Луганська	13	–	11	2	–	–	–	1
Львівська	57392	29	26873	30301	88	78	23	2813
Миколаївська	575	–	562	11	2	–	–	64
Одеська	20441	714	19368	24	125	–	210	429
Полтавська	122	4	108	10	–	–	–	74
Рівненська	447	–	433	9	5	–	–	360
Сумська	2061	803	1233	25	–	–	–	118
Тернопільська	1919	52	1476	–	391	–	–	712
Харківська	4618	44	4125	446	3	–	–	218
Херсонська	3069	–	1469	1600	–	–	–	398
Хмельницька	1427	–	1425	2	–	–	–	230
Черкаська	1270	43	1200	27	–	–	–	495
Чернівецька	847	20	818	1	8	–	–	293
Чернігівська	309	–	309	–	–	–	–	30
м.Київ	215582	129690	76696	7809	410	159	818	6534

**4. Виїзд громадян України за кордон за країнами,
до яких вони виїжджали у 2021 році**

	Кількість громадян України, які виїжджали за кордон	Із них – за метою поїздки		
		службова поїздка	організований туризм	приватна поїздка
Усього	26 437 413	97 271	120 887	26 219 255
Австрія	115 406	217	5 174	110 015
Азербайджан	27 386	89	–	27 297
Албанія	5 405	–	–	5 405
Бельгія	20 891	–	–	20 891
Білорусь	1 186 466	42 868	12 656	1 130 942
Болгарія	58 597	7 925	12 255	38 417
Велика Британія	63 920	107	2	63 811
Вірменія	15 432	28	442	14 962
Греція	104 774	585	5 210	98 979
Грузія	111 981	1 573	1 707	108 701
Данія	6 351	–	–	6 351
Естонія	14 542	24	761	13 757
Єгипет	733 597	375	14 810	718 412
Йорданія	8 495	–	–	8 495
Ізраїль	155 074	254	5 710	149 110
Індія	208	–	–	208
Іран, Ісламська Республіка	6 316	–	–	6 316
Ісландія	350	–	–	350
Іспанія	112 982	–	–	112 982
Італія	173 573	6	–	173 567
Казахстан	39 147	–	–	39 147
Катар	14 263	–	–	14 263
Кенія	55	–	–	55
Киргизстан	7	–	–	7
Китай	23 107	76	–	23 031
Кіпр	58 326	–	–	58 326
Латвія	54 831	82	1 622	53 127
Литва	54 867	31	675	54 161
Ліван	5 775	–	–	5 775
Мальта	736	–	–	736
Марокко	117	–	–	117
Молдова, Республіка	1 680 353	1 554	138	1 678 661
Нідерланди	114 374	–	–	114 374
Німеччина	344 150	195	4 827	339 128
Норвегія	7	–	–	7
Об'єднані Арабські Емірати	166 586	214	8 135	158 237

Продовження табл. 4

Піткери	7	–	–	7
Польща	9 990 978	1 789	5 059	9 984 130
Португалія	821	–	–	821
Російська Федерація	4 376 423	28 177	1 257	4 346 989
Румунія	1 045 424	3 475	5 439	1 036 510
Сербія	319	48	36	235
Словаччина	854 657	–	–	854 657
Словенія	4 887	–	–	4 887
США	32 660	–	–	32 660
Таджикистан	10	–	–	10
Таїланд	17 777	–	–	17 777
Туніс	19 793	–	752	19 041
Туреччина	1 185 051	7 459	29 495	1 148 097
Туркменістан	89	10	–	79
Угорщина	3 118 758	–	–	3 118 758
Узбекистан	61	–	–	61
Фінляндія	14 146	–	–	14 146
Франція	106 697	–	–	106 697
Хорватія	5 505	–	–	5 505
Чехія	73 536	110	3 990	69 436
Чорногорія	40 317	–	735	39 582
Швейцарія	36 589	–	–	36 589
Швеція	24 215	–	–	24 215
Шри-Ланка	9 706	–	–	9 706

Додаток Б

Правила оформлення робіт згідно ДСТУ 3008-2015 краще брати наше положення про кваліфікаційну роботу, на сайті ЖДУ – свої вимоги зараз

Зразок оформлення дипломної роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРОЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет екології і права
Кафедра екологічної безпеки та економіки природокористування

"Допускається до захисту"
Завідувач кафедри

"__" _____ 2017 р.

Пояснювальна записка

до дипломної роботи
ОС «Магістр»

Виконав:
студент факультету екології і права
спеціальності 101 «Екологія»
денної форми навчання

Керівник:

Рецензент:

Житомир – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ОЦІНКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОВКІЛЛЯ	5
1.1. Державна і регіональна екологічна політика	5
1.2. Сутність, еволюція та аспекти функціонування безпеки	16
1.3. Методологія й методи оцінки безпеки довкілля	23
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОВКІЛЛЯ	27
2.1. Взаємозв'язок між категоріями "безпека", "небезпека" і "загроза"	27
2.2. Формування інформаційної бази	35
2.2.1. Фактори формування стану небезпеки	35
2.2.2. Система показників екологічної безпеки довкілля	41
2.3. Оцінка стану надзвичайних ситуацій	43
2.3.1. Надзвичайні ситуації природного характеру.	47
2.3.2. Надзвичайні ситуації техногенного характеру.	50
2.4. Рівень і об'єкти техногенної безпеки України	53
2.4.1. Радіаційно небезпечні об'єкти	55
2.4.2. Хімічно небезпечні об'єкти	56
2.4.3. Пожежо- і вибухонебезпечні об'єкти	57
2.4.4. Біологічно небезпечні об'єкти	59
2.4.5. Гідродинамічно небезпечні об'єкти	60
2.4.6. Системи господарських об'єктів	62
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА РИЗИКІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДОВКІЛЛЯ	65
3.1. Сутність і класифікація ризиків	65
3.2. Оцінка екологічних ризиків природно-техногенної безпеки довкілля	74
3.3. Витрати на охорону довкілля	83
3.4. Шляхи покращення екологічної безпеки довкілля	86
ВИСНОВКИ	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	98
ДОДАТКИ	104

Правильно	Неправильно
<p>ВСТУП</p> <p>Актуальність теми. У сучасний період розвитку українського суспільства виникла необхідність у формуванні правового механізму, який би забезпечував ефективне регулювання існуючих у ньому відносин відповідно до вимог соціального прогресу, основою якого є гармонійний розвиток особи із системою її суб'єктивних прав та інтересів.</p>	<p>1. ВСТУП</p> <p>Актуальність теми. У сучасний період розвитку українського суспільства виникла необхідність у формуванні правового механізму, який би забезпечував ефективне регулювання існуючих у ньому відносин відповідно до вимог соціального прогресу, основою якого є гармонійний розвиток особи із системою її суб'єктивних прав та інтересів.</p>
<p>РОЗДІЛ 1</p> <p>ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПОВАГА І ЗАХИСТ ГІДНОСТІ ЛЮДИНИ»</p> <p>1.1. Гідність як філософсько-правова категорія</p> <p>Персоналістична філософія оголошує особистість цілісністю, що здатна утримувати в собі універсальне, і тому є співвідносною Богові, природі, суспільству [7].</p> <p>1.2. Місце та роль права на повагу і захист гідності людини в групі особистих прав та свобод людини</p> <p>Гідність – духовна цінність людини, що свідчить про її значущість як члена певного соціуму незалежно від того, будуть вони порушені чи ні.</p>	<p>Розділ 1. Зміст поняття «повага і захист гідності людини»</p> <p>1.1. Гідність як філософсько-правова категорія Персоналістична філософія оголошує особистість цілісністю, що здатна утримувати в собі універсальне, і тому є співвідносною Богові, природі, суспільству [7].</p> <p>1.2. Місце та роль права на повагу і захист гідності людини в групі особистих прав та свобод людини Гідність – духовна цінність людини, що свідчить про її значущість як члена певного соціуму незалежно від того, будуть вони порушені чи ні.</p>
<p>ВИСНОВКИ</p>	<p>5. Висновок</p>
<p>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</p>	<p>6. Список літератури</p>

Додаток В

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ Інформація та документація

БІБЛІОГРАФІЧНЕ ПОСИЛАННЯ

Загальні положення та правила складання ДСТУ 8302:2015
Видання офіційне

Київ ДП «УкрНДНЦ» 2016

ЗМІСТ

Вступ	
Сфера застосування	1
Нормативні посилання	1
Терміни та визначення понять	2
Загальні положення	2
Види бібліографічних посилань та правила їхнього складання	3
Особливості складання комплексного бібліографічного посилання	10
Особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс	11
Особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ	13
Бібліографічний список використаної літератури	16

ВСТУП

Цей стандарт установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщування у документах.

Бібліографічне посилання, що є частиною довідкового апарата документа, наводять у формі бібліографічного запису.

Бібліографічні відомості про цитовані або згадувані в тексті документи на будь-яких носіях інформації, що є об'єктами бібліографічного посилання, мають бути достатніми для їхньої загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

У стандарті окремо подано особливості складання бібліографічних посилань на електронні ресурси та архівні документи.

Приклади, що наведено в тексті стандарту, є умовними.

1. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

1.1 Цей стандарт установлює основні види бібліографічних посилань, загальні положення щодо їхнього складу й структури, а також правила складання та розміщування в документах (виданнях, депонованих документах тощо).

1.2 Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації.

Стандарт призначено авторам творів, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо.

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цьому стандарті є посилання на нормативні документи.

3 ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

3.1 *бібліографічне посилання, об'єкт бібліографічного посилання*. Усі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях інформації.

3.2 *знак виноски*

Умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа

3.3 *електронний ресурс віддаленого доступу*

Електронний ресурс, що має електронну адресу, потенційно доступний через глобальні телекомунікаційні мережі (зокрема Інтернет) необмеженому колу користувачів

3.4 *електронний ресурс локального доступу*

Електронний ресурс, що має вихідні відомості, розміщений на електронному носіїві, призначеному для використання в режимі прямого доступу.

4 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

4.1 Бібліографічне посилання призначено для ідентифікування, загальної характеристики та пошуку документа, що є об'єктом бібліографічного посилання (далі — об'єкт посилання).

4.2 Об'єктами посилання можуть бути всі види опублікованих чи неопублікованих документів або їхні складники на будь-яких носіях інформації (зокрема в телекомунікаційних мережах).

4.3 Види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й подання в документі наведено в розділах 5—8.

4.4 Елементи бібліографічного запису (заголовки і бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, подають згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80 і ДСТУ ГОСТ 7.1 з урахуванням таких особливостей:

4.5 В усіх елементах бібліографічного опису (за винятком основної назви документа й відомостей, що належать до назви та містять одне слово) дозволено скорочувати окремі слова та словосполучення згідно з ДСТУ 3582, ДСТУ 6095, ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12.

4.6 Якщо текст цитовано не за першоджерелом, то на початку підрядкового бібліографічного посилання наводять пояснювальні слова: «Наведено за:», «Цит. за:» («Цитовано за») і зазначають джерело, з якого запозичено текст.

4.7 Підрядкові та поза текстові бібліографічні посилання пов'язують із текстом документа за допомогою знаків виноски: арабських цифр, літер, астериска (зірочки).

4.8 Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу.

4.9 У внутрішньо текстовому та підрядковому бібліографічному посиланнях на складник документа (наприклад, статтю з журналу, збірника) дозволено зазначати бібліографічні відомості тільки про ідентифікувальний документ і номер сторінки — за наявності в його тексті відомостей про автора (якщо він є) та назву.

5. ВИДИ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ТА ПРАВИЛА ЇХНЬОГО СКЛАДАННЯ

5. Бібліографічні посилання розрізняють залежно від складу елементів бібліографічного запису, місця розташування в документі, повторності наведення та вмісту бібліографічних записів.

6. Внутрішньо текстове бібліографічне посилання

5.3. Підрядкове бібліографічне посилання

5.4. Поза текстове бібліографічне посилання

5.5. Повторне бібліографічне посилання

6. ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ КОМПЛЕКСНОГО БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСИЛАННЯ

6.1 Якщо в бібліографічному посиланні використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне — комплексне бібліографічне посилання (далі — комплексне посилання).

6.2 У комплексному посиланні кілька об'єктів бібліографічного посилання подають в абетковому чи хронологічному порядку або за абеткою назв мов, тобто за принципом єдиної графічної основи — кириличної, латинської тощо, або кожною мовою окремо.

6.3 Комплексні посилання можуть бути внутрішньо текстовими, підрядковими, поза текстовими, а також можуть містити первинні та повторні посилання.

6.4 Бібліографічні посилання у складі комплексного посилання розділяють між собою знаком «крапка з комою».

6.5 Кожне з бібліографічних посилань у складі комплексного посилання оформлюють за загальними правилами, урахувавши зазначені далі особливості.

7. ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСИЛАННЯ НА ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС

7.1 Залежно від режиму доступу електронні ресурси поділяють на електронні ресурси локального та віддаленого доступу.

7.2 За видом інформації, призначеної для сприйняття, розрізняють такі електронні ресурси: електронні дані, електронні програми, електронні дані та програми.

7.3 Джерелами інформації для складання бібліографічного посилання на електронний ресурс є титульний екран, основне меню, програма, головна сторінка сайту чи порталу, що містять відомості про автора, назву, відповідальність, перевидання (версію), місце та рік видання. Основним джерелом інформації є титульний екран. За потреби використовують й інші джерела інформації: етикетку на фізичному носіїві електронного ресурсу, технічну та іншу супровідну документацію до нього або контейнер, коробку, конверт тощо (згідно з ДСТУ 7157).

7.4 Бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних сервільних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами (відповідно до розділів 4-6) та з урахуванням зазначених далі особливостей.

8. ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОСИЛАННЯ НА АРХІВНИЙ ДОКУМЕНТ

8.1 Бібліографічне посилання на архівний документ дає можливість ідентифікувати його та визначати місцезнаходження в архіві, музеї, бібліотеці тощо.

8.2 Бібліографічне посилання на архівний документ складають за загальними правилами, викладеними в цьому стандарті, з урахуванням зазначених далі особливостей.

8.3 Бібліографічне посилання на архівний документ може містити такі елементи:

8.4 Внутрішньо текстове бібліографічне посилання на архівний документ зазвичай містить тільки пошукові дані цього документа.

8.5 У підрядкових і поза текстових бібліографічних посиланнях рекомендовано наводити відомості про архівний документ – об'єкт посилання (його заголовки та основну назву або тільки його основну назву; відомості, що належать до назви тощо) та пошукові дані.

8.6 Якщо справа (одиниця зберігання) чи певний архівний документ, який зберігають у цій справі, не має назви, її формулює дослідник. У цьому разі назву справи подають у квадратних дужках до або після пошукових даних про документ.

8.7 Якщо потрібно зазначити автора та назву або тільки назву справи, в якій зберігають архівний документ – об'єкт посилання, ці відомості подають після пошукових даних у круглих дужках.

8.8 У примітках можна наводити відомості про автентичність, автографічність, мову, спосіб відтворення, відомості про особливості зовнішнього вигляду архівного документа, про його опублікування тощо. Примітки подають після пошукових даних.

8.9 Якщо текст архівного документа розміщено на зворотному боці аркуша, у пошукових даних бібліографічного посилання зазначають слово «зворот» у скороченій формі – «зв.».

8.10 Бібліографічні посилання на архівні документи із зарубіжних архівів подають мовою певної країни згідно з прийнятими в цій країні та в цьому архіві правилами описування та складання посилань (зі скороченнями).